Biblioteca Municipală Oltina
SALA DE LECTURĂ

CEI MAI TINERI AUTORI • ARTE • REVISTA STRĂINĂ • SPORT

Anul XIII
Nr. 49 (449)
Sîmbătă
5 decembrie
1970
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

RĂDULESCU GEORGE (elev cls. V-a) : IARNĂ

Anul 50

Primul număr al revistei noastre de pe luna decembrie apare în atmosfera de pregătire a unui nou bilanț literar, potrivit oricărui fine de an.

Anul 1970, greu prin încercările prin care a trecut țara noastră în urma calamităților din primăvară, a fost încă un prilej de verificare a trăiniciei sufletești a construcției noastre sociale, încă un prilej de verificare a solidarității poporului nostru, strîns unit în jurul partidului.

Pentru scriitori, a căror profesie, nu totdeauna clar înțeleasă și definită, se relevează tocmai în astfel de momente de încordare a voinței și de rezistență în fața a ceea ce intervine, potrivnic, în calea dezvoltării liniștite a ființei omenești, lupta de refacere a poporului nostru, după inundații, a constituit o gravă temă de meditație și de măsurare a puterilor. Mai profund însă decît însăși participarea directă la această luptă, — ca cetățeni și minuitori ai scrisului cotidian, — va fi ecoul faptelor și întîmplărilor din această perioadă, ecoul păstrat, valorificat în timp și amplificat în conștiința lor, al cărei dar stă într-o pasionantă și continuă descoperire a sensurilor ultime ale naturii omenești.

Vom spune că anul 1970, mai mult decît prin experiența literară propriu zisă și prin numărul cărților apărute, a fost „un an al caracterelor", un an al experienței sufletești și atașamentului — cu tărie afirmat — al legăturii și mai strînse dintre popor și cei ce îl reprezintă prin arta cuvîntului.

Cu luna în care am intrat, obștea scriitoricească se pregătește pentru sărbătorirea împlinirii a cincizeci de ani de la înființarea partidului, ce vă avea loc anul viitor. Planul de acțiune întocmit de Uniunea Scriitorilor prevede o serie de manifestări de amploare, în capitală și în provincie, în sate și orașe, în centrele de cultură și în centrele industriale, manifestări care vor marca acest eveniment de maximă importanță în istoria țării noastre de ieri și de azi. Aceste festivaluri de larg răsunet și de largă participare, confruntarea oamenilor de creație cu oamenii muncii, cu publicul cititor în cadrul aniversării drumului glorios al Partidului Comunist Român de la înființarea sa pînă în zilele epocii noastre, vor fi însoțite de o amplă dezbatere, în cimpul artei și literaturii, a problemelor ideologice și artistice, dezbatere substanțială privind rolul activ și eficient al artiștilor și oamenilor de cultură în construcția morală a societății socialiste, în afirmarea umanismului ei.

O pondere foarte însemnată revine accentuării tematicei sociale, inspirată de eveniment, condiția unei literaturi majore și de perspectivă, valorificării creatoare a principiilor noastre estetice marxiste, în spiritul unei literaturi moderne, cu o problematică complexă, vie și autentică.

Revista noastră, în anul care se încheie și în anul precedent a lansat chemări, în special tinerilor autori de a ataca în mod curajos, cu diversitatea talentelor și stilurilor, subiectele mari ale temelor de actualitate, și nu totdeauna, din, păcate, a primit răspunsul dorit. Desigur că această aplecare asupra unor idei substanțiale, asupra unei poezii și proze fundamentale, nu se face ușor, ea cerînd o perioadă firească de gestație și de elaborare. Noi vom continua; cu și mai multă stăruință să subliniem această exigență imperioasă, care este, mai intîi, propria exigență artistică și etică a autorilor, o problemă interioară, de conștiință și de afirmare sinceră și organică, a adevărului. Respingem — în acest sens — orice literatură convențională, salonardă, nesprijinită de puternicele realități ale vieții pe care o trăim, și credem că încercarea de a promova acest tip de literatură veridică, dificilă prin mesajul ei grandios, este singura modalitate superioară de a cinsti Marea Aniversare a Anului 50.

Luceafărul oferă paginile sale tuturor scriitorilor, de toate virstele și generațiile, pentru a-și publica lucrările, mărturiile legate de glorioasa sărbătoare, pentru a lua în discuție, la cel mai înalt nivel al ideilor și meșteșugului literar, problemele lumii noastre, confruntarea cu ele și cu noi înșine, ca cetățeni și oameni ai scrisului, în patria noastră, România socialistă.

LUCEAFĂRUL

ÎN ACEST NUMĂR

Cartea de proză — articole de Fănuș Neagu, S. Damian, Mircea Vaida

Despre ierarhizarea talentelor de Teodor Mazilu

Poeme de Cesare Pavese

ÎN FIECARE SĂPTĂMÎNĂ, MARIN PREDA RĂSPUNDE LA O ÎNTREBARE

(I)

Două pățanii ale unui intelectual idealist

Am avut și am și acum o simpatie deosebită pentru intelectualul idealist, deși atitudinea lui stîrnește la alții rînjete cinice. Cinismul acesta se referă la ineficiența idealismului intelectual raportată nu numai la vicleniile istoriei pe care o trăim în secolul nostru, dar și la gestul intransigent din viața lui zilnică. Totdeauna s-a rîs de intelectualul idealist. Am rîs și eu acum cîteva zile, firește cu simpatia pe care am declarat-o și pe care vreau s-o cultiv și la cititor, scriind cele două pățanii care mi s-au povestit.

Într-o zi sună cineva un necunoscut, la ușa unui intelectual. Că era idealist se va vedea abia mai tîrziu, după trei sau patru ani, cînd gestul său abia atunci avea să-și dezvăluie înțelesul. Necunoscutul era un tînăr student, cu o expresie în care noblețea vîrstei se îmbina în mod fericit cu aceea a spiritului și l-a impresionat de îndată pe cel la ușa căruia a sunat cu ait mai mult cu cît tînărul era modest la înfățișare și în privirea sa nu strălucea decît o singură dorință, aceea de a învăța, de a studia. Dar cum să învețe și să studieze la cămin ? Idealul oricărui student din toate timpurile a fost o cămăruță izolată, liniștită, nu mai mare decît să aibă loc în ea un pat și o masă pe care să-și pună voluminoasele lui tomuri și o bucată de pîine așezată lîngă o carafă cu apă.

Studentul nostru avea asigurată mai mult decît o bucată de pîine la cantina lor studențească, dar cămăruța nu, adică izolarea totală, căminul neputînd oferi deocamdată decît odăi comune, de doi, trei, patru, sau mai mulți inși laolaltă.

— Am înțeles, îl întrerupse intelectualul nostru cu un surîs de afecțiune. Ai aflat că am eu o astfel de cămăruță la mansardă, pe care deocamdată n-o folosesc și vrei să ți-o dau. Ți-o dau bucuros. Poftim cheia ! Învață liniștit ! Nu-ți cer nici chirie, nici întreținere, nu e mare brînză, a mai adăugat el și a făcut un gest de desconsiderare pentru cei care ar proceda altfel, adică n-o să ne îmbogățim noi acuma cu șapte lei pe lună sau chiar șaptesprezece. Dar, a spus el totuși, și aici reflexele ochelarilor săi i-au strălucit de o blîndă ironie, lumina trebuie s-o plătești, fiindcă presupun că o să citești mult noaptea. Dai și dumneata cît crezi !

Asta era ceva așa simbolic, ca să-l facă să se simtă bine, să nu creadă tînărul că era tratat ca un cerșetor. Și l-a lăsat acolo cu anii, nu s-a împrietenit cu el, nu era cazul, confreria intelectualilor neavînd nevoie de gesturi în plus ca să se simtă uniți în fața restului oamenilor, adesea atît de materialiști și avînd nevoie de atîtea vizite și convenințe ca să se poată apropia unii de alții. Intelectualilor le e suficientă Ideea. Birui-va gîndul, a spus o dată unul dintre ei, la sfîrșitul unei vieți dedicată creației intelectuale și literare, și mai ales stimulării creației literare a altora, și a murit desigur mîntuit.

Studentul aducea la trei luni mica lui sumă simbolică pentru lumină și își vedea liniștit de tomurile și examenele sale. Într-o zi însă în locul lui sună altcineva ca să aducă această insignifiantă sumă.

— Cine ești dumneata ? îl întrebă intelectualul nostru, titular al apartamentului.

— Păi să vedeți, zise necunoscutul, eu sînt cutare, tehnician la uzinele... Domnul inginer mi-a spus că are o cameră liberă și m-am înțeles cu el contra a o mie de lei, să-mi cedeze această cameră el primind de la spațiul locativ o repartiție proprie și eu o repartiție pentru camera în care a stat el.

— Care inginer ? îl întrebă intelectualul nedumerit.

— Studentul care a stat aici la dumneavoastră. Și-a luat ultimele examene, a ajuns inginer și a fost repartizat la noi la uzină.

— Cînd ?

— De curînd. Acum o lună.

— Aha, zise intelectualul nostru înțelegînd. Adică, reluă el cu dispreț, îndată ce și-a luat diploma de inginer... și, continuă el ca pentru sine.. ăsta a fost primul lui gest, pe care a crezut că trebuie să-l facă intrînd în viață, să ia filodormă pentru o cameră care nu era a lui.

Necunoscutul însă se strîmbă neînțelegînd și pe strîmbătura lui, i se trînti, ineficient, ușa în nas. Fiindcă între timp copilul intelectualului nostru se făcuse mare și avea și el nevoie de o odăiță, unde să se retragă și să studieze, dar acum această odăiță era ocupată cu ordin de repartiție obținut contra a o mie de lei, încasați de fostul student ca un fel de primă de intrare în viață.

Și povestind acestea, pe figura intelectualului nostru apăru o expresie radioasă, care mă făcu să izbucnesc în rîs. De ce era el așa de radios ? Ce descoperire făcuse de era așa de încîntat de isprava lui ? Îi plăceau cumva astfel de pățanii și își făcea din faptul că era eroul lor un titlu de glorie ?

Da !

„Pot să mi se întîmple din astea cîte una pe zi, vroia el parcă să spună, cu această expresie radioasă pe chip, și tot nu voi renunța la idealismul meu. Cel mult voi cîpăta, dacă nu-l am, simțul umorului, iar dacă îl am, mă voi distra și eu pe contul propriei mele firi cum se distrează alții pe contul altora. E ceva rău în asta ? Posedă cineva o soluție mai bună fără să aibă de înfruntat riscul de a nu mai fi un adevărat intelectual ?" mă interoga parcă el, sfidîndu-mă cu privirea lui, care sclipea ironic și intransigent pe după ochelari.

Marin PREDA

Desen de DOBRE GHEORGHE

Pseudokyneghetikos

Fals tratat despre vînătoare ? Mai bine : *fals* tratat despre un *adevărat* tratat despre vînătoare. Iar acesta din urmă nu e *Manualul vînătorului* al lui Cornescu (simplu pretext), ci un tratat încă nescris, pe care *Pseudokyneghetikos* îl anunță și totodată îl îndepărtează, îl sugerează și îl ironizează. Odobescu scrie o introducere și un jurnal de autor la o carte niciodată scrisă ; o carte despre cum ar scrie Cartea.

Să-i dăm cuvîntul : „Mi-a venit în gînd că o carte de felul acesta s-ar putea scrie luînd cineva de subiect vînătoarea, spre exemplu, și analizînd pe rînd toate impresiunile ce ea produce asupra noastră și asupra simțirilor omenești, atît prin împărtășirea omului la însești acțiunile ei ,cît și prin descrieri literarii, prin imitațiuni armonice sau prin reprezentări plastice ale scenelor de vînătoare" (*Opere*, 1955, II, p. 149) și încă : „Unei asemenea cărți — ca să nu-i lipsească nici ei patronajul mitologic sau divin — unei asemenea cărți i-aș da în fiecare din părțile sale, cîte un titlu luat din regiunile ideale ale vînătoriei ; aș caracteriza-o, pe rînd, prin trei capete d'operă ale artelor plastice, în care par a se fi întrupat toate cugetările cele mai nobile, cele mai puternice, cele mai grațioase ce instinctul vînătorici a putut vreodată să insufle unor oameni de geniu. Aceste trei capete d'operă, mărețe embleme ale artei vînătorești, le-aș afla în statua antică numită *Diana* cu *ciuta*, din galeria Luvrului, în grupa *Dianei de Poitiers*, sculptată de artistul francez Jean Goujon, și în gravura pictorului german Albert Dürer reprezentînd vocațiunea miraculoasă a *sfîntului Hubert*" (p. 150). *Pseudokyneghetikos* nu se suprapune însă peste această „monografie filozofică, istorică, literară și estetică a vînătoriei", deși autorul mărturisește că „semeața idee i-a trecut un moment prin crieri", mai mult, că „a început chiar a citi cu acest scop tractatele în proză etc..." În *Pseudokyneghetikos*, „proiectul de carte va rămînea (...) pururea în stare de proiect și (...), așteptînd să-mi vină momentul de inspirațiune și talentul de critică ce mi-ar trebui ca s-o pot scrie, eu unul voi rămînea întocmai ca vrabia care mălai visează" (p. 155).

Ironia alungă ispita erudiției științifice. *Pseudokyneghetikos* conține ideea unui tractat cinegetic și critica acestei idei, nostalgia operei de știință și renunțarea sceptică la ea. Întreg spiritul lui Odobescu se găsește în această ambiguitate, erudit din lipsa imaginației literare, și autor de literatură din tristețea erudiției.

Pseudokyneghetikos sintetizează itinerariul autorului în căutarea unui Tractat pe care nu se simte capabil să-l scrie. Fragmentul provine din amînarea intrări în posesie a unui obiect precis, din aventura Cărții care se neagă pe măsură ce se scrie, se constituie pas cu pas, capitol cu capitol (sculptura, pictura, muzica, literatura vînătorii) fără a căpăta o formă constituită, tinde permanent să se închidă asupra temei sale științifice, rămînînd permanent deschisă asupra unei teme de imaginație. Astfel încît, ultimul capitol, „cel mai plăcut pentru cititor", compus din puncte de suspensie, marchează lipsa de încheiere, suspensia ei definitivă.

Pseudokyneghetikos reprezintă, așadar, nu o scriere pe o temă dinainte dată (vînătoarea), ci un protocol a scrieri în care tema (Cartea) abia se inventează. De aici, libertatea aparentă de „a bate cîmpii cu grație", cum zice G. Călinescu ; dar și logica ei particulară, cu mult mai riguroasă decît pare la prima vedere. Această ordine în dezordine ține de raportul dintre gestul de a scrie o carte și cartea însăși ce va rămîne, în fond, nescrisă : apropiere continuă a imaginii reale de o imagine ideală, suprapunere amînată la nesfîrșit. Așa cum vînătorile prințului Cantacuzin din romanul lui Sadoveanu sînt numai niște ritualuri cinegetice frumoase și neeficiente (căci Prințul „nu împușca niciodată nimic"), tot astfel *Pseudokyneghetikos* e Tratatul fals, frumos și neeficient, care întîrzie deliberat să-și asume răspunderea unui scop, operă de imaginație a unui „nevînător", după cum se recomandă însuși autorul, care preferă practicii vînătorii (fie și sub forma cărții) poezia ei. Detașarea ironică de „regulele technice" și de „învățăturile doctrinarii" ale *Manualului* lui Cornescu trebuie înțeleasă ca o detașare de pretențiile lui științifice, de orice pretenții științifice. Erudiția lui *Odobescu* este malițioasă și parodică („Fără a mai căuta în zadar o soluție pentru interesanta controversă de cauda canis, hai să o lăsăm și de astă încurcată").

Pseudokyneghetikos trebuia să fie introducerea serioasă la Manualul lui Cornescu și a devenit introducerea ironică la un *Tractat* niciodată scris de însuși autorul : pornind aparent de la o temă dată, a părăsit-o, inventîndu-și pe parcurs adevărata temă ; împlinind, în intenția dintîi, un rost util și erudit, a sfîrșit prin a semăna cu o întrebare fără răspuns. Operă de literatură, nu de știință, poveste în loc de studiu. Imaginația lui Odobescu reprezintă mereu o formă de a se rata a erudiției lui Odobescu.

Nicolae MANOLESCU

cronica pietonului

Pas de adolescent

Oricum am lua-o, ori pe unde am apuca-o mersul cel mai de ținut minte și de fapt cel mai memorat este cel alcătuit din pașii de adolescent întors acasă după o despărțire și depărtate în timp relativ lungă. Bineînțeles după o confruntare sau o sumă de confruntări ori acumulări din care a ieșit victorios. Atunci strada cîntă, șoseaua sau poteca se rotunjesc, înelează și înșeală înălțimile în suite de muzici năucitoare iar pasul e săltat, naiv, cutezător și curat.

Acasă e desigur așteptat dar să vină tocmai atunci ? Și odată trecut pragul casei, emoțiile sînt declinate („uite-te cine a venit"), vasele aflate în mîini tăiate de emoție cad, se sparg și se risipesc în cioburi vesele și încep intimidările reciproce salvate de vocea tînără în schimbare. Apoi revederile orgolioase cu cei mai mici umbrite de regretul că nu mai e posibilă cățărarea la iuțeală în vîrful știut al nucului sau cireșului din curte sau participarea egală la jocurile din colțul străzii, din parc sau maidan.

Sigur, sînt multe și de intensități deosebite, emoții care arcuiesc și iuțesc pasul de întoarcere și revedere.

Dar cel al soldatului ieșit și scăpat din tranșeu e tăiat de neliniștea infidelității sau a angajării în lupta poate la fel de arnigă cu adversitățile gospodărești-civile ale „vetrei", mersul legănat de marinar e pîndit des de surprize amare și mușcat de îndoieli iar revederea cercetătorului întors dintr-o lungă expediție științifică pare rece, absentă și protocolară.

Niciuna nu are frăgezimea și bucuria scontată sigur și plenar a revederii adolescente după cea dintîi încercare izbîndită.

Și niciodată pasul superb sprinten încrezător de atunci nu se mai întoarce și nu se mai repetă.

Pe urmă...

Pe urmă urmele se șterg. Și se pierd...

CANDID

cronica literară

Nicolae Ciobanu

IONEL TEODOREANU

Criticul care scrie astăzi despre Ionel Teodoreanu are de învins două rînduri de facilităţi: facilităţile unei opere întinse, inegale şi adesea industrioase, şi facilitatea opiniei despre această operă Pe cea din urmă o întreţine de multă vreme critica, foarte nehotărîtă faţă de cel ce a scris **La Medeleni.** Ceea ce recomandă temeinic şi fundamental G. Ibrăileanu respinge E. Lovinescu, ca fiind aberant şi facil, iar ceea ce acceptă acesta contestă în termeni categorici G. Călinescu, amabil, altfel, cu scrierile de început ale prozatorului. În negaţia criticii intervine şi o chestiune de principiu. Este posibilă o proză de observaţie morală cu subiecte alese din lumea fără **psihologie** a copilăriei? E Lovinescu crede că nu şi respinge prima parte a trilogiei **La Medeleni** ca pornind dintr-o eroare de concepţie. Preţuieşte, în schimb, volumele ulterioare, mai epice şi cu un obiect mai precis şi posibil pentru literatură: **psihologia adolescenţei.** G. Călinescu este şi în această privinţă de altă părere, zicînd că, nefiind un **caracter** format, copilul intră totuşi într-o clasificaţie tipologică şi anume aceea care reflectă preocupările oamenilor mari Este deci posibil şi necesar a observa aceste forme incipiente de psihologie (prin contaminare şi imitaţie) într-o lume ce amestecă de obicei realul cu irealul. Cum răspunde la această întrebare N. Ciobanu, autorul primei monografii despre Teodoreanu? Problema îl preocupă mai puţin, ca să nu zicem de loc, considerînd că alta este esenţa literaturii lui Teodoreanu. El întocmeşte o monografie în stil tradiţional, scrie, adică, biografia şi face, apoi, analiza operei, grupînd titlurile după teme şi atitudini estetice mai generale. Cercetarea este, indiscutabil, serioasă, documentele aduse în dezbatere sînt de primă mînă, iar în privinţa comentariului critic se poate spune că N. Ciobanu, fără a se complica în prea multă metodologie, adoptă o poziţie sănătoasă (de lucru) Toată filozofia se reduce, în fond, în astfel de cazuri, în a arăta ce este valabil şi ce este facil într-o operă condamnată de indecizia criticii şi îmbrăţişată cu o satisfacţie necritică de o parte (de o bună parte) a publicului obosit de complicaţiile literaturii moderne N. Ciobanu vine în întîmpinarea acestui public şi dovedeşte, cu documentele pe masă, de ce **La Medeleni, Uliţa copilăriei, Masa umbrelor, Turnul Milenei** etc. sînt cărţi de o fantezie fină şi o poezie indescriptibilă. Atent, criticul arată totodată de ce atîtea alte romane savurate de cititorii de sîmbătă seara ai literaturii cad sub nivelul artei adevărate Asprimea critică este necesară, căci nu se poate aduce un mai mare omagiu unui scriitor decît citindu-i în spirit critic opera, îndepărtîndu-i scrierile atinse de vreme. Ionel Teodoreanu are înaintea altora nevoie de acest omagiu demn, fiind, cum se ştie, autor prolific şi nu totdeauna exigent. Puţine îndreptări s-ar putea face în urma criticului. Aş fi pus, de exemplu, un mai mare accent pe literatura fantastică a lui Teodoreanu şi pe posibilităţile lui în această direcţie. Îmi vine greu, apoi, să consider **La Medeleni** şi alte scrieri obsedate de mediul copilăriei nişte (cum le zice N. Ciobanu) „monografii epico-lirice". Aceasta presupune o intenţie pedagogică şi o documentaţie pe care, spirit fantezist şi liric, dar nu ştiinţific, Ionel Teodoreanu n-o avea. Discutabilă este şi **biografia** prozatorului. Are Ionel Teodoreanu o **biografie?** N. Ciobanu se grăbeşte să spună că nu şi, încă din primele rînduri ale monografiei, se scuză faţă de cititor că nu-i poate oferi o viaţă spectaculoasă, demnă de autorul romanelor. Totuşi, întocmeşte pe aproape o sută de pagini această biografie şi întrebarea este ce semnificaţie are ea. Citind-o, constatăm (şi N. Ciobanu şi noi) că aproape niciuna Şi atunci? Opera nu se explică prin viaţa lipsită de evenimente capitale, iar măruntele evenimente de stare civilă nu justifică şi nu determină în nici un fel opera, produs al fanteziei bogate şi al uşurinţei de a combina. În raport cu opera, **biografia** este săracă, superficială, desprinsă (cîtă există) din cărţi. Căci, **viaţa** lui Teodoreanu nu-i decît o citire de sus a cărţilor cu scopul de a surprinde în ele coincidenţe biografice, operaţie — după opinia mea — perfect inutilă, opera fiind mai bogată în sensuri, superioară, în orice caz, omului. Ionel Teodoreanu nu are, apoi, o concepţie originală privitoare la literatură (ceea ce nu înseamnă că nu are o conştiinţă a actului literar), aşa încît nici o **biografie** a ideilor nu-i posibilă. Una singură, afectivă, sub forma amintirilor este reală şi pe aceasta şi-a compus-o singur autorul în **Masa umbrelor.** N. Ciobanu reluînd datele de aici şi aducînd altele noi, configurează un portret verosimil, dar portretul nu este al omului ci al scriitorului, aşa cum apare în manifestările publice. Pe scurt, **biografia** făcută de N. Ciobanu cînd nu se confundă cu portretistica este o anticipare istoriografică a analizei propriu zise (cu o informaţie utilă), iar nu reconstituirea unui **destin,** pentru că **destinul** s-a zidit în operă şi în afară de ea nu ne spune nimic.

Mai este ceva de zis privitor la operă. Autorul monografiei o discută cu probitate şi în spirit critic, depistîndu-i temele, obsesiile. În cîteva rînduri el depăşeşte analiza strictă (cap. despre **La Medeleni),** pentru a observa un fenomen mai general, prezenţa de pildă, în cărţi a unei **psihologii specifice** şi a unui mit reluat sub diverse forme. **Medelenismul** este, în fond, un mit al copilăriei pierdute şi, fără a fi cu necesitate la mijloc o sociologie (N. Ciobanu arată, dimpotrivă, că este), mitul depăşeşte naraţiunea, poezia, peisajul tulburînd alte corzi ale spiritului nostru. Mă gîndesc că, citit în acest sens, Ionel Teodoreanu este mai mult decît se concede a fi: un prozator din aceeaşi familie de spirite cu Mihai Sebastian, şi ceilalţi „gidieni" ai literaturii noastre. Lîngă mitul copilăriei pierdute este şi mitul adolescenţei ce ia act de prezenţa ei şi se priveşte în apele unei conştiinţe neliniştite.

Din acest unghi, tradiţionalistul, sentimentalul, romanţiosul Teodoreanu ne pare un spirit modern, sincronic, în pas cu filozofia veacului.

Eugen SIMION

avantpremieră editorială

TUDOR GEORGE

Ţara migrenelor

Poeme. Editura „Eminescu".

I. VALERIAN

Chipuri din viaţa literară

Seria „Memorialistică" a Editurii „Minerva".

EMIIL MANU

Mica croică

Jurnal de front. Editura Militară.

jurnalul unui martor ocular

Despre ierarhizarea talentelor

Viaţa noastră bîntuie de aprecieri estetice. X a terminat o capodoperă... Y are, evident, geniu... Termenul de genial a folosit cîteodată şi ca o formă de politeţe, în loc să-i spun cuiva că e punctual, îi spun că e genial... Dar nu această latură mondenă constituie tema însemnărilor noastre...

Harnica şi metodica filozofie germană şi-a propus să stabilească exact graniţa dintre talent şi geniu... Geniul e înţeles ca un atribut excepţional al unei personalităţi, ca un har miraculos de a depăşi prin înţelegere şi putere de expresie condiţia umană... Dar geniul nu este — cred eu — un atribut excepţional, un har de esenţă divină, geniul este starea naturală a omului. Nu mă mir că cineva e genial, dimpotrivă, mă mir că nu este genial... Lipsa de geniu e o stare nefirească. Lipsa de geniu e o formă de uzură a individului, de îngenunchiere în faţa judecăţilor automate...

Un artist de prim rang a fost întrebat de un ziarist dacă are sau nu geniu, artistul cu pricina a dat un răspuns care l-a descumpănit pe interlocutor :

— N-am, fiindcă nu vreau să am...

Răspunsul e numai în aparenţă superficial şi arogant. Artistul voia să spună, şi a şi explicat aceasta, că a fi genial înseamnă a avea o gravitate extraordinară în faţa vieţii, o gravitate pe care el o refuză. Ceea ce ne uimeşte la Tolstoi sau Shakespeare sau Pitagora — ca să dăm exemplele cele mai cunoscute — este tocmai acea extraordinară pasiune cu care trăiau viaţa. Ei nu glumesc cu viaţa, asta este evident. Dar a trăi viaţa cu gravitate nu este oare ceva firesc? Geniul nu face decît să-şi ducă pînă la capăt condiţia de om... Nefirească e superficialitatea noastră, nefirească e obtuzitatea, stupiditatea noastră... A crede că Tolstoi a devenit un mare scriitor fiindcă a fost înzestrat de la natură cu acest dar pe care l-a îmbogăţit pe parcursul vieţii e desigur o copilărie... Gravitatea în faţa vieţii — permanenta lui nelinişte, permanenta lui prospeţime, în asta constă geniul lui Tolstoi. Geniul nu este un atribut, o calitate specială în viaţă, în stare de conştiinţă, care există într-un individ. Şi apoi nici pe Tolstoi, nici pe Dostoievski nu-i preocupau în primul rînd literatura. Ei se întrebau de unde vine răul din om, răul din lume, de ce există atîta suferinţă — asta era viaţa lor, iar literatura una din expresiile acestei vieţi. Geniul nici măcar nu înseamnă depăşirea de fapt a condiţiei umane, ci trăirea acestei condiţii într-o stare de conştiinţă.

Cum s-a ajuns însă la această ierarhizare a aptitudinilor estetice, cum s-a ajuns la noţiunea de geniu şi noţiunea de talent? Cu timpul, producţia artistică s-a dezvoltat, ea a căpătat un caracter de breaslă — şi, mai tîrziu, şi, mai rău, un caracter comercial. În lumea artei au început să pătrundă şi oameni fără o vocaţie extraordinară... Arta a devenit nu numai o profesie rentabilă, ci şi o posibilitate de a ieşi din anonimat. Ca să se justifice această invazie a trebuit să se inventeze termenul de talent, termen mai generos, care dă aproape oricui dreptul de a se ocupa de artă...

Uneori mă gîndesc că de fapt capodoperele ar fi suficiente pentru viaţa artistică a omenirii şi că toate celelalte cărţi ale noastre mai mult încurcă.

Teodor MAZILU

poşta redacţiei

J. DULGHERU. Mi-ai trimis fabulele. Data viitoare, fiindcă le văd ciunte, îmi vei trimite cu siguranţă morala fabulelor. Eu o să desfac plicul şi o să-l strecor prin gaura cheii lui Cezar Baltag.

VALERIU B. Pe cît de răsărit eşti în scrisori pe atît de mic (nu numai în întindere) eşti în proze. Cred că eşti nervos, se şi vede, dar ce vină am eu în toată povestea asta? Sau dacă am o vină, o am p-aia că-ţi citesc mereu toate bazaconiile de felul ălcia cu El şi Ea, în care Ea bea rachiu şi naşte şi se miră că copilul urlă tare, tare. Ce minune minunată ai spus lumii cu chestia asta?

GRIG (alţii sînt mai şmecheri, îşi zic Grieg). Nu trebuia să fii supărat. Îţi răspund acum la toate poeziile. Întreg maldărul se află pe masă, în faţa mea, şi se va pierde curînd în barba de bunic a măturii. Căci, scumpe şi iubite Grig, dumneata scrii, despre crizanteme, de pildă, că sînt „Crizanteme albe, crizanteme roşii / — Răgazul de-o clipă din geam diurnă — / M-aplec să-ţi sărut transpiraţia pură /. Pornită în noapte, de teamă / Că nu se mai face lumină". Sînt gata să mănînc o grădină de flori, cu gize, cu fluturi şi cu tot ce mişună prin ea, dacă-mi explici din ce cauză transpiră crizanteme.

N. Ş. Ai cîştigat de departe : n-ai nici un pic de talent. Iar prietenul dumitale, dacă pune astfel de pariuri, să facă bine să plătească.

GABRIELA M. : „Iubite, să mergem pe drumurile / de flori ofilite / Dă-mi mîna şi cîntă-mi / Şi ascultă-mi poezia"... Fii atentă, eu zic aşa : mergeţi pe drum, ia-l mîna, pune-l să-ţi cînte, dar nu-l sili s-asculte poezia, că se duce învirtindu-se şi nu se mai întoarce şi pe urmă o să te vaiţi că n-ai avut noroc în dragoste.

MANDA. Îmi ceri „un răspuns amplu privind harul, talentul şi vocaţia într-ale poeziei ale persoanei care vă scrie". Să citim primele versuri din „E primăvară" şi pe urmă să discutăm. „Se deschid în era plină de înflorire / Muguri de chitină învelişi în clei / Crisalide noi suspendate-n ramuri / Primăvara asta vine-n slava ei". Părerea mea e următoarea : har şi vocaţie ai cu carul, dar talentul îţi lipseşte cu desăvîrşire.

ST. BABUŞCĂ. O ţii langa că sîntem neamuri. Ăia din sat spun că nici pomeneală de aşa ceva. Înţelege-te cu ei şi pe urmă să-mi scrii. Pînă atunci, mai fă economie la hîrtie, că se-aşează iarnă grea, şi cu cc-o s-aprinzi focul în februarie? Eşti un risipitor şi-un nesocotit, exact ca un văr de-al doilea care-a coborît în Comorofca, la nişte cunoştinţe, şi l-a apucat damblaua să dea opt de şase-şase la barbut, Dumnezeu să-l ierte.

TH. BIRD. Foarte frumoasă clama în care-al prins foile. Trebuie să-mi găsesc şi eu un prieten care lucrează la Ferometal. Felicitări furnizorului.

CONSTANTIN GHEORGHE NAIDIN. Am primit sacul cu combustibil. Poate să ningă săptămîni în şir, sînt asigurat. Mai încolo, prin ianuarie, dacă-mi eşti prieten, poţi să repeţi gestul. Mulţumesc.

VILI PEMAROŞ. Din „A nu fi" (poem şi cugetare) reţin finalul : „Am fost drogat şi nu mai sînt / mă caută cu dinţi de regret nepăsarea / dar / nu mă salvez / nu mă ascund / nu mai pling / nu mai iert / nu mai simt / nu mai cred / NU MAI SÎNT !" Vili, dacă NU MAI ESTI, transmite-mi şi mie la o şedinţă de spiritism pe care-o s-o organizez, de ce-mi trimiţi scrisori? Nu vreau nici-o veste **de dincolo,** ştiu că unii cer tot soiul de informaţii, despre Napoleon sau Nabucodonosor, nu sînt din ăia, mie să-mi răspunzi atît : de ce-ţi trimiţi scrisorile la secţia de proză şi nu la aia de poezie. Sau de ce nu le trimiţi la „România literară"? Ce ai cu mine, Vili?

Fănuş NEAGU

MARGARETA STERIAN

Evocări de călătorii

Editura „Cartea Românească".

ALEXANDRU DEAL

Laşii

Roman. Editura „Cartea Românească".

IOAN CHELSOI

Întîmpinare

Versuri. Editura „Cartea Românească".

SICA VLASCEANU. „Dacă teoretic sînt convins de tot ce înseamnă adevăr, practic sînt dureros de lacunos". Vai de mine, se poate? „Mă opresc nu înainte de a vă ruga fierbinte, cum pot eu să vă rog pe dv. să-mi spuneţi ce-i de făcut (dacă mai este ceva)". Cu dragă inimă, stimate domn, dar în ce chestiune? Dv. în scrisoarea trimisă vă gîndiţi la lucruri foarte grele şi frumoase. „Timpul în ireversibilitatea sa, se scurge în mod fatal, dar fiecare treaptă a succesiunii trebuie să constituie un prilej de meditaţie şi un punct de plecare spre noi succese". Aşa e. „Am încercat şi încerc nebănuit de insistent să mă umplu cu ceva care să vă mulţumească prin consistenţa sa".

Şi nimic, nu-i aşa? Nimic, nimic? Formidabil. Aşa ceva încă n-am auzit.

DOMNIŞOARA URSUZĂ. Nu cumva sub acest pseudonim, împrumutat din Iulia Hasdeu, se ascunde un tătic vesel?

Versurile sînt realmente frumoase : „Mînzul meu a fost păpuşă, / L-am hrănit cu o scorusă. / Îl strigam dar el dormea / Într-un colţ pe canapea". Aparţin ele într-adevăr unei domnişoare, de 13 ani...? Ştiţi, eu sînt cam superstiţios.

INDOLENT. „Nu vreau să supăr în viaţa cotidiană pe nimeni. Vreau numai o părere". Din păcate versurile mi s-au părut prea modeste.

GOTTFRIED GOTT. Poezie frumoasă, melancolic-ironică de tipul celei practicate cu mult succes de Emil Brumaru : „Dulapul a trosnit încet, motanul / Cînd leneş s-a întins, pe aripi dus / plutesc în băi de-aramă cu toptanul / irozii verzi cu poalele în sus / / (...) Îngenunchiaţi rostim un Tatăl nostru. / Mai ştii Yvonne de razele de fîn / cînd ne jucam pe seară popa-prostu / Cum înfloreau atunci rizînd pe sîn". Mie, acest tip de poezie îmi place.

ION IONIŢĂ. Nu m-aţi convins.

HÎNCU CORNEL. Hîncu da, redactorul ba.

D. D. IVAN TEODORA. Două strofe excepţionale. „Zăpezile, fecioare goale ţipă / muşcînd din iarba cerului, iarbă de mire / pînă răsună-n ceasuri cite-o clipă / de plîngere divină, de topire / / Şi iar rămîn cu ochii învăluiţi de apă / trec anotimpurile prin sîngele meu tînăr / trupul se face străvezie pleoapă / Şi Dumnezeu îmi plînge peste umăr".

Trimiteţi-mi în continuare tot ce vi se pare mai bun în ceea ce scrieţi. Sper ca nu peste mult timp să putem consemna un debut convingător.

CELMET CELDO. „Îndrept spre dv. aceste poezii şi dacă corespund cerinţelor curentului literar „modernismul" vă rog să-mi comunicaţi prin poşta redacţiei". Nu ştiu dacă „corespund" curentului sus-menţionat dar că sînt slabe nu am nici o îndoială.

GH. IONESCU. Îmi scrieţi cu candoare : „Ultimul răspuns pe care l-am primit nu l-am înţeles". Apoi, cu o inocenţă de-a dreptul asasină trimiteţi versuri ca acestea : „Îmi întinzi mîna şi apoi / spui simplu la revedere dar cite / lacrimi nu-ţi vor uda ochii / vei suferi în taină şi vei / plînge crezînd că poate eu / Nu mă voi înapoia / o iubita mea cu ochii trişti / de ce nu eşti acuma lîngă mine". Nu-mi rămîne decît să oftez şi să vă asigur ferm că poezia este altceva decît o conversaţie pe tema amorului şi a despărţirii între două turturele cam lipsite de imaginaţie.

Cezar BALTAG

comentarii critice

Sensibilitate în absenţa expresiei

Cineva copiază pe un pergament un desen colorat. Acel cineva nu are însă la dispoziţie decît un creion negru, obişnuit, cu care urmăreşte contururile. Rezultatul e admirabil. Suprafeţe plane, distincte, umplute de irizaţia culorilor subterane. Pergamentul este apoi deslipit de original şi expus într-o sală. Spre uimirea tuturor, şi în primul rînd a autorului respectiv, el nu va mai oferi privitorilor decît cîteva linii incomplete şi mohorîte. Ce s-a întîmplat? Copia, care trăia prin emanaţia originalului, a rămas de data aceasta singură, redusă la propria sa consistenţă. Ei îi lipseşte expresivitatea, adică surplusul de energie care mişcă pe spectator. Doar un efort de imaginaţie sau o istorie a elaborării vor putea să refacă intenţia autorului.

Aceasta este impresia pe care ne-a provocat-o tînărul poet Bujor Voinea prin volumul său de debut intitulat **Elementele.** Poeziile sale dau mereu de-nţeles că au fost generate de o stare poetică plină de profunzime, care a iluzionat pe autor asupra capacităţii cuvintelor. Ele se aflau în imediata vecinătate a sursei şi păreau, de aceea, încărcate de atmosferă. Acum însă, pentru cititorul indiferent, ele nu mai păstrează decît o vagă reminiscenţă.

Cititorul nu e obligat să vină în întîmpinarea intenţiilor autorului. Mai bine zis, autorul nu se poate bizui pe aceasta. El trebuie să aibă mereu conştiinţa comunicării cu un public ingrat pe care vrea să-l mişte, să-l zguduie, impunîndu-i viziunile sale. Marii scriitori au fost întotdeauna nişte avocaţi ai propriei lor atitudini.

Noi n-am fi putut deloc intui talentul celui care a scris **Elementele,** dacă din volumul său de debut ar fi lipsit poeziile autonome. Ele demonstrează că autorul are o sensibilitate exprimată accidental.

O poezie ca **Fluturii,** de exemplu, trăieşte independent, fără o istorie care s-o susţină, fără o sursă exterioară care s-o stimuleze. Ea e imaginea pură a efemerităţii diafane ce se pierde în infinit. Împerecherea celor doi fluturi are solemnitatea înaltă a marmurei, dar şi tremurul aerian al mirajelor. Citîm poezia în întregime, pentru a face dovada disponibilităţii poetului : „Cum se lăsau doi fluturi în adînc, / Dintr-un balans într-un balans de soare, / Stîrnind din negură fosforescenţe / În două cercuri verzi şi orbitoare. / Cum se topesc în limpede balans, / În limpede cum se rotesc, cum saltă. /. Deasupra lumii cum lucind se-nclină. Pe-nmărmurirea aripii înaltă. / Cum în fantastică nehotărîre / Se prăbuşesc sublimi şi temători, / Scînteile rotindu-se pe golul / De paradis al ultimei culori".

Aceeaşi sete de înălţime, de sfidare a lumii prin contopire eterică, apare în poezia **Dincolo :** „Dincolo, de noaptea unde fiii dorm, / Într-o catedrală unică, pierdută,/ În balansul lumii calm şi uniform / Trupurile noastre straniu se sărută".

Poetul devine expresiv, mai ales atunci cînd cere memoriei imagini erotice. Atunci „răsar deasupra flori şi fum", adică jubilaţia se manifestă. În rest, ea rămîne neexprimată şi trebuie reconstituită de critic.

Poezia lui Bujor Voinea merită un asemenea comentariu sever, tocmai din cauza promisiunilor izolate. În afara excepţiilor, ea suferă de o surprinzătoare lipsă a expresiei, a forţei poetice. Inexpresivitatea se manifestă fie printr-o sintaxă obscură : „Întorsul singur ar întoarce / Puţin din lumea lui, puţină / Nesiguranţă să prefacă. / Nesiguranţă să aţină", fie printr-o descurajantă banalitate : „În ochiul tău pluteau injurii" etc. Poezia e inexpresivă şi atunci cînd foloseşte o expresivitate uzată Bujor Voinea seamănă prea adesea cu Nichita Stănescu, uneori aproape că îl parodiază : „Aurul platoşei pe acizii nocturni, / Şi pisica cu mustăţile foarte rare... / O să mor, domnişoară-femeie, / O să ning, domnişoară-sperare". — **Aurul platoşei pe acizii nocturni.**

Important ar fi ca poetul să-şi găsească un limbaj mai energic. Altfel, în absenţa expresiei, dispoziţiile sale vor rămîne necunoscute.

Alexandru ŞTEFĂNESCU

cartea de proză

PUNCTE DE VEDERE

OGLINDA

Pentru Al. Ivasiuc efortul de a reprima pe cît posibil mişcarea pe terenul arid al abstracţiunilor e echivalent cu actul de creaţie narativă. O luptă grea împotriva unei tentaţii, căci nimic nu egalează la el plăcerea de a desfăşura ideea, cu rigoarea tuturor implicaţiilor, în succesiune strînsă, de netăgăduit. În acest sens *Păsările* reprezintă, mai mult decît romanele anterioare, o ieşire dintr-o dilemă : încorporarea noţiunii, atingerea stării de tangibil, de real, de viaţă concretă. Aici se simte puternic suflul energiilor vitale, fără ca să se piardă astfel contururile mari ale pledoariei raţionale.

Ar fi însă o limitare nedreaptă dacă am urmări evoluţia doar în perimetrul epic fixat de la *Vestibul* pînă la *Păsările*. Ultimul volum are o semnificaţie mai largă, poate fi socotit un punct de referinţă, extrem de fecund, pentru situaţia prozei noastre în această etapă.

Al. Ivasiuc propune o pătrundere în universul social imediat, fără a ocoli zone conflictuale dintre cele mai acute, forţînd ceea ce doar prejudecata şi inerţia consideră tabu-uri. Dacă alţii sugerează folosind aluzia sau analogia care, prin rarefiere, diminuează adesea contactul brutal cu evenimentul, *Păsările* descrie direct, flagrant, cu scopul etalării faptelor, asumînd implicit consecinţele lor. Fiindcă Al. Ivasiuc cultivă observaţia fenomenului social şi politic, în datele lui palpabile, el descoperă dramatismul epocii în resorturile aparente, dar şi în cele mai ascunse, decisive, ale raporturilor de muncă şi de putere dintre oameni. Observaţia capătă coerenţă, provoacă o anume dispunere epică, de simetrie şi echilibru, se constituie într-o demonstraţie de valoare estetică. Arta majoră consemnează intrarea în real, în timpul social — concluzia e confirmată, cu dovezi preţioase pentru momentul actual narativ, în *Păsările*.

Ca şi în romanele anterioare, autorul e solicitat de suprapunerea unor destine, rivale, capabile să se consume integral pe direcţii cu totul diferite, complementare totuşi în opoziţia lor. O trinitate a tragicului : doi bărbaţi şi prada delicată, femeia, care suportă riscurile confruntării şi îngăduie, prin prezenţa ei, autodezvăluirile. În *Păsările*, paralelismul are privilegiul de a convinge prin firescul întîmplărilor, beneficiază de constrîngerea evidenţei.

Focarul celor trei destine rezidă în motivul *autorităţii*. Faza fascinaţiei deschise, care presupune dominare, supunere, irupţie fără reţinere a forţei, o reprezintă Vinea. Spre a explica personajul, Al. Ivasiuc înfăţişează scene din împrejurările cotidiene ale activităţii de producţie, cu o cunoaştere precisă a canalelor de dirijare a influenţei, de impunere a deciziilor. Director al unei mari uzine, Vinea exprimă un tip de autoritate, bazată pe rutină reminiscenţă dintr-o perioadă anterioară. De mulţi ani în funcţie de răspundere, el ştie care sînt resorturile manevrării oamenilor şi ale obţinerii succesului. Totul porneşte încă de la impresia fizică: un anumit fel de deplasare, o compunere în timp a staturii, un exerciţiu al privirii care, de la început, stabileşte distanţa subalternă. Nimic nu-l poate surprinde, fiindcă el e stăpîn pe angrenaj : instructaje, circulare, rapoarte, interes dozat pentru anumite categorii de muncitori, un simţ de echitate afişat la intervale, fără menajamente şi fără drept de replică, într-un stil împozant, protector, o familiaritate a limbajului şi a gîndirii, care creează puntea de comunicare. Cugetării teoretice nu i se atribuie o funcţie esenţială. Ea e stînjenitoare deoarece acţiunea de a comanda e, în cazul lui, un fel de prelungire a instinctului, cu toată spontaneitatea gestului ferm, nemilos, marcat de reflexe intrate în sînge. Vinea e perfect adaptat acestui mecanism, are senzaţia de stabilitate a autorităţii. Ca aspiraţie spre generalizări, se rezumă doar la reprezentarea plastică a puterii, un fel de piramidă, în care conştiinţa exactă a poziţiei ierarhice în aparatul administrativ, în sus şi în jos, previne întorsăturile neplăcute. E optica omului de acţiune, preocupat continuu de solicitarea faptului şi de replica eficientă, care asigură menţinerea iniţiativei.

Ce îl pierde pe Vinea ? Mai întîi inaptitudinea de a satisface cerinţele noi de conducere. Nu exista în el imboldul îndrăznelii (care pretindea cunoştinţe avansate, adulmecare a noului, ispita experimentului) şi nici respectul adînc pentru democraţie (fără acest climat nu se puteau forma specialişti de competenţă sigură, necesari etapei de dezvoltare a civilizaţiei tehnicii). Totuşi, Vinea nu e irecuperabil, fiindcă puterea, cum o înţelegea el, l-a corupt doar parţial, s-a menţinut un fond de cinste şi de bărbăteasca recunoaştere a eşecului Este ceea ce face eşecul mai dureros, dar oferă şi posibilitatea unei reveniri. (Ca să motiveze reacţiile, Al. Ivasiuc îl instalează pe o scară a degradării, îl compară cu marii corupţi, care dau impresia de integritate, deoarece nu rîvnesc nici bani, nici ranguri, nici plăceri simple, — insigne ale puterii, — ci tînjesc după forma nudă a posesiunii, a stăpînirii, dintr-o lipsă de vitalitate şi nu dintr-un prisos al ei. Departe de a fi înclinat spre ordine austeră şi sterilitate, directorul simte primejdia, fiindcă ea atentează la însăşi pofta lui de viaţă.) Mai în adînc se petrece la Viena o altă revelaţie, o revelaţie a golului. Cînd împrăştie suferinţa (chiar fără a fi în exclusivitate vinovat), el află pe neaşteptate ce înseamnă lipsa de omenesc şi aşteaptă pedeapsa inevitabilă în urma încălcării unor legi mult mai vechi, inviolabile, premergătoare ivirii sale impetuoase. De la acest simţămînt de culpabilitate, care îl obligă să admită subordonarea în faţa eticii celei mai elementare, se deschide putinţa resurecţiei. Dialectica victoriei şi a înfrîngerii, cu perspectiva posibilă a luării drumului de la capăt, e bine surprinsă de romancier.

Pe o altfel de autoritate se clădeşte reputaţia lui Liviu Dunca. E o autoritate fără difuziune directă socială, hrănită din virtuţi morale. E o autoritate a martiriului, rezultat al unei rezistenţe demne în faţa unei forţe represive. Liviu Dunca n-a acceptat imperativele necesităţii, conceputâ ca o îndatorire rigidă, absolutizată, exterioară, indiferentă la sacrificiul uman. Pentru el libertatea nu putea contraveni unui sistem de reguli morale primordiale, de la care şi nu în afara cărora urma să pornească orice renovare etică. („Nu trebuie distruşi nişte oameni nevinovaţi, nu trebuie să curgă sînge nevinovat. Atît. Totul este foarte simplu, să nu ne pierdem în cuvinte mari, în istorie. Să despărţim binele de rău, să nu facem răul, îl ştim, îl bănuieşte fiecare, nimeni nu se înşeală cu adevărat".) O opinie care nu ţine seama de veleităţile insului şi de decalogul raporturilor între semeni contrazice libertatea, apare contaminată de o concepţie conservatoare, de dreapta. A alege destinul, a identifica necesitatea cu libertatea, e un proces care, cum il descrie Al. Ivasiuc, ne aminteşte o pătrunzătoare remarcă a lui Sartre (o reproducem cu aproximaţie) : nu sîntem răspunzători de ceea ce a făcut istoria din noi, ci de ce am făcut noi cu ceea ce a făcut istoria din noi. Suferind din pricina intransigenţei, Liviu Dunca s-a apărat printr-o fortificaţie a minţii, fărîmiţînd situaţiile în automatismele gîndirii, ceea ce l-a ajutat să supravieţuiască. Reîntors în lumea concretă, eficientă, Liviu Dunca traversează o formă egoistă de refuz, nu mai vrea să iasă din cercul obsesiv al memoriei, al experienţei trecute, se complace în mîndra evocare a eroismului de odinioară cu singura dorinţă de a i se acorda prilejul confesiunii. El revendică nu un spectator, nici un martor, ci o solidaritate în durere, o solidaritate pe care nu o putea găsi decît într-o femeie iubită, victimă fatală a destăinuirii.

Cei doi bărbaţi nu se întîlnesc niciodată, dar ei sînt, involuntar, concurenţi, cînd autoritatea lor atît de deosebită, se concentrează pe planul prestigiului masculin. Margareta, cu rîsul ei vesel, aţiţător e un indiciu al sensibilităţii lumii şi o sfidare a tuturor abstracţiunilor. Ea trăieşte sub semnul *oglinzii*, spune Liviu Dunca, adică e aptă să primească şi să pună în relief expansiunea de putere a celorlalţi. Vinea o cucereşte prin aviditatea forţei fizice, iar Liviu Dunca prin curajul şi sinceritatea mărturisirii. Femeia e în stare să confere frumuseţe şi autenticitate zbaterilor celor doi bărbaţi, dar ei retraşi în orbita lor de vanitate, o utilizează ca un instrument al mîntuirii lor. Devorată în această dăruire ea este cea jertfită, deoarece ei i s-a dat o unică şansă, totală, pentru ea nu există, ca pentru ceilalţi, ocazia redresării. Autoritatea ei era mai subtilă, nu se bizuia doar pe exuberanţă, ci pe partea de absentă, de rezervă în participare, pe o disponibilitate din adîncuri, de care nici ea nu e conştientă, dar pe care cel puţin Dunca o ghiceşte din semne vagi, obscure şi profită de descoperirea lui. Căci capacitatea de a se păstra, neinvestind nimic în situaţiile oarecari, conţine un pericol : subita epuizare a tuturor resurselor într-o încercare capitală.

În *Păsările* teza redresării umane, e tratată în spiritul exigenţei etice. Viziunea originală decurge din nevoia personajelor de a ieşi din subiectivitatea lor, de a se putea privi din afară, detaşaţi de sine, ca şi cum trupul şi apoi gîndurile ar acţiona autonome. Din această disjuncţie, un soi de dedublare, se naşte forţa de obiectivare şi de judecată loială, impersonală, a avariei fizice şi sufleteşti, şi deci posibilitatea de substituire a unor reflexe ajunse sterile. La nivelul de interpretare cel mai înalt, Liviu Dunca, apt pentru analiza lucidă, e convins că *autonomia* revendică *simplitate*. Se cer eliminate contorsiunile, sustrageri din contingent, subterfugii ale spiritului, pentru a putea savura firescul existenţei. A doua lui adolescenţă, confuză şi tristă (o falsă libertate), nu găseşte împlinirea din pricina retragerii din faţa traiului normal (să reia hotărît o muncă, să se însoare, să păşească în prezent). Pe planul meditaţiei ajunsese la credinţa că simplitatea e forma adevărată a curajului, dar practic nu depăşea o ezitare pe undeva comodă şi trufaşă.

Năzuinţa spre simplitate e o stare pe care, prin extindere, o putem întîlni şi în sforţarea epică a autorului. Încredere în fapte ! Pe acest traseu, romanul realizează întrupărea ideilor, şi dă senzaţia de curgere a vieţii. Ce tulbură încă echilibrul dintre reflecţie şi gestul trăit, e o anume predilecţie pentru simbol, aşadar tot, pe o porţiune, pentru abstract.

Nu păsările, vulturii acvatici care introduc ameninţarea metafora, deşi repetată, e fericit distribuită pe parcursul relatării, dar alte imagini, cu însuşiri de parabolă, ca melodia ceasurilor, tablourile cu capete de cai sau semnalarea ascendenţei Margaretei asupra lui Vinea prin distanţa care îi desparte în escaladarea unui munte.

Păsările verifică, într-o lăudabilă expresie artistică, rodnicia unei înţelegeri materialiste asupra istoriei, cu îndrăzneala de a expune lacunele posibile într-un elan al edificării, fără a acoperi responsabilităţile şi anevoiosul drum de modificare a conştiinţelor, cu optimismul convingerii că idealul generos al Revoluţiei revendică imperios respectarea criteriilor eticii şi plenitudinea de dezvoltare a personalităţii umane.

S. DAMIAN

Sus :
CHAGALL
Jos :
Desen de DOINA V. GEORGESCU

ACESTE PĂSĂRI-NĂLUCI

Ivasiuc e depozitarul unor experienţe aflate în dedesubtul unei lumi pe care o purtăm pe străzi lacomă de viaţă şi întărită în ideea de libertate cucerită. Inteligenţa lui, adînc încercată într-un moment, îşi asumă obligaţia de-a descoperi legea descărnată (astăzi răpusă) în virtutea căreia unii oameni au semănat suferinţă. **Păsările,** cea de-a patra carte a lui Ivasiuc nu e, totuşi, cum ar crede unii, un roman al căutării vinovaţilor, ci un roman axat pe ideea că suferinţa, şi mai ales obsesia ei, monstru la fel de teribil ca şi subiectul din care derivă, s-a consumat cu pierderi greu de calculat. Personajele din **Păsările** sînt siluete îngheţate într-un afiş lipit cu faţa pe zid şi cu spatele la public — afiş căruia cititorii îi scriu legenda. Autorul nu se destăinuie integral — îmbrăcînd haina unui Don Quijote el urcă în cîmpul de confruntare a ideilor, lăsîndu-ne nouă plăcerea sau neplăcerea de a nara pe un motiv dat. E bine ? E rău ? Nu ştiu să spun cu precizie. Scriitorul de profesie e un lector cu gustul pervertit de maniera în care lucrează. În ce mă priveşte îmi place să observ că Ivasiuc îşi reprimă aplecarea de povestitor pentru a se înregimenta, deliberat, în categoria de creatori, amendată neloial cu epitetul **discursivişti,** care reiau pe două faţete fiecare idee, dornici să fecundeze zonele aride ale gîndirii. Romanul **Păsările** duce în moara dracului fără coadă. Lipsiţi de accesoriile cu care să-şi gîdile nasul unul altuia, dracii din moară se joacă blestemat : macină făină din surîs şi speranţă şi construiesc îngeri din tărîţă în nădejdea stearpă că aceştia le vor semăna.

René Char spunea că „un poet se remarcă prin cantitatea de pagini neînsemnate pe care nu le scrie". Parafrazîndu-l, aş spune că ultimul roman al lui Ivasiuc se remarcă prin multele pagini nescrise, dar implicate. Din flacăra unor ani de chin au ieşit aceste păsări — năluci.

Fănuş NEAGU

Al. Ivasiuc: „Păsările"

„FOCUL SECUND" AL PROZEI

E un personaj în romanul **Păsările,** al lui Alexandru Ivasiuc, o femeie cu ochi albaştri şi luminoşi, în care eroul se priveşte pe sine. „**Da** — explică el — **cred că acesta e cuvîntul, dumneata stai sub semnul oglinzii şi al unei adîncimi pe care numai dumneata o ştii**". Un om cu nume obişnuit — Liviu Dunca — povesteşte... dialogînd doreşte să discearnă în trecut, trece amintirea în ochii **ei** : o casă veche din Transilvania, bătrînul greoi cu cap leonin — luptător din alt veac... apoi războiul, nedreptatea prin care e întemniţat şi în cele din urmă ieşit din avatar — privindu-şi rănile, nu va uita. El caută o oglindă în care să-şi poată reîntineri obrazul, să-l facă suav, fără cicatrici şi riduri, renăscînd astfel, din ceea ce Ion Barbu numise cîndva, „**joc secund mai pur**". Nu e un joc gratuit şi păsările, simboluri ale purităţii, apar totdeauna salvînd sufletul, revoltă romantică, emisari ai adevărului.

Oglinda de suflet în care Dunca îşi imprimă sensul ascuns al destăinuirii e o invenţie abstractă, prea abstractă spre a putea cuprinde realitatea. El rămîne în oglindă, nu metafizic ca William Wilson, ci concret, rememorîndu-şi stările : în celula albastră aşteptînd condamnarea la moarte cînd în vis deschide iar uşile grele din casa cu mobile roase, cu portrete vetuste, atinse de sentimentul perimării, crepuscul al unor bătrîni din amintirea lui. Aceasta e prima oglindă, în care priveşte cu vagă nostalgie şi puţin trist. Dar dilemele mari sînt ale oglinzii trecutului durerilor la care a fost supus, pentru că nu trădase ideea sa de participant la zidirea unei lumi noi. Celula în care aştepta verdictul, repetînd în şoaptă — „**Mă vor omori**", cu pereţi de culoarea florilor de [illegible]... Extazul în faţa unei picături de sînge, imagine de un vitalism simbolic, în acel spaţiu închis şi cenuşiu. Riscînd, respingînd minciuna, condamnat ca pentru o fărădelege, Dunca a cîştigat adevărata libertate. Drama sa nu e abstractă. Caracterul social al romanului, nuanţele tragice nesimulate, ideile reale, acestea se cristalizează într-o înlănţuire epică vie, revalorificînd o mai veche tradiţie transilvăneană în liniile unor procedee de construcţie modernă. Totul e sintetizat ciudat în metafizica oglinzilor, a jocului secund. Margareta Vinea, femeie-oglindă, murind devine ea însăşi idee, puritate a liniei drepte, rază în jos, „**deplină" verticală, de fir de plumb**". Vinea, intrînd în odaie o zăreşte „**în oglindă**". Ţipătul lui înfiorează ciucurii de sticlă ai candelabrului, care „**clopoţiră uşor şi muzical**". Chiar ţipătul material, de frică şi durere al omului, se converteşte în muzică la fel cum trupul **ei** devenise o linie. Drama acestui intelectual contemporan cu noi dobîndeşte astfel, generalizare filosofică. Există mereu faptele, ca obiecte materiale, palpabile, şi imaginea în oglindă, imaterială, inefabilă, semnul faptei. Sub acest semn trăiesc oamenii.

Mircea VAIDA

VICTOR BOGDAN

Cînt în zori

Suflă stins o stea în ierburi
Îmi arde-n trup o luminare,
Respiră-mi ochiul, tu, mireasă
Sînt orb călcînd la întîmplare.

Stinşi nebuni, dulci înţelepţi
Din spaima timpului să cadă
Minuni de crini să ardă-n jur
Clădind un înger de zăpadă.

Orb înflorind în fete mari, —
Îmi cîntă, doamne, lebăda pe pleoape,
Şi nu ştiu care-l drumul şi cine-mi mai coboară
Văzduhuri luminate peste ape.

Îmi joacă sufletul pe nai
Şi nu-i decît copilărie,
La ce ospăţ ar fi să stai
Maşteră, pustie —,

Anotimp cu fete

Veghează-mă, floare de stea,
Singele-mi tînăr mai caută,
Copilăros destin mă vrea
Ori Pan călcînd pe flaută.

O lacrimă căzută-n cer
Îmi face semn de la-nceputuri
Şi cîntă mările de crini
Şi se-nveşmîntă primii fluturi.

Şi cerne vremea peste noi
O horă dulce de comete
Rizînd, prinţ tînăr să dispar
În mierea anotimpului cu fete.

Floare albă

Tăcută eşti şi-abia tresari
Pe ape reci în fiecare seară
Şi casa ta, durată în păduri
Spre alte zări o să răsară.

Jur împrejur văzduhul mai străin
Şi-atîţia plopi în calea ta —
Îngenuncheaţi mai către ziuă
Rămîn tăcuţi sub prima stea.

În coama unui lmn domol
Timpul îşi sună ascunsele comori
Şi-un cor de patimi creşte-n lipsă
Lansînd pe ochii tăi ninsori.

Gestul durat spre alte lumi se-ndoaie
În anotimpuri ritmic să răsară,
Pe-un zbor de urme ne-om trezi
În zori de zi, întîia oară.

CORNELIU VADIM TUDOR

Elegie

indeosebi, pămînt stătut sub brumă,
de ovidenii carne, cîmp bogat
ploi tinere-şi adaură însemnul,
bielşug în toate astfel, cel plecat
întoarce capul, vede peste umăr
auzul lui şi preajma i se-aprind
cu încă un cuvînt, cu încă două
alăturate tălpi, împletindu

Vărateс

1.

iar drumul care te-a adus la mine
aşteaptă lîngă porţi, înşeuat,
linşată vietate sub bordură
decorticînd credinţa de păcat
aşa cum intri, pui pe pragul casei
însemnul neîntoarcerii crescut
din talpa ta spălată cu leşie,
întinsă înadins pentru sărut

2.

salcîmul ascuns, nevăzut de căldură...
din frunze bolnave pornesc irizînd
striaţii de verde, cu ugerul jilav
chircit în coptură de seu pînă cînd
miracolul alb se încinge de lacrimi,
pe lespedea pielii... şi jocul în trei
al frunzei, al tău şi al zilei de vară
şi iarăşi al frunzei, cu viermele ei

3.

bruscind o vină putredă de tarbă
din matca ei tirească, sub un dens
holocaust cu jerbele-n derivă,
tăgăduit delirium tremens
interior de cină : într-o parte
rod păsările var dintr-o perdea,
pe masă latră piinea înjunghiată
din Biblie ies aburi, abu, a

ALEXANDRU LUNGU

Panoplii

Cu plasma nopţii cresc din scut
răni de demult încenuşate flori
ca nuferi goi cu ochi necunoscut
al căror iris bîntuit e uneori
de fericiri cu fosforul durut

Un timp albastru pe la cîntători
ascute săbii vechi prin panoplii
şi se aud din urmă moartele ninsori
cum îşi topesc ruginile tîrzii
în oasele pustii de luptători.

Tropice

Cireada de girafe abătute
tinul lunii rumegîndu-l
înmiresmase nopţi de-a rîndul
cuvintele rostite pe nevrute

Acum cuvinte vechi de le alungi
din ele se ridică gîturi lungi
cu tropice plinginde între noi
şi evadate zebrele din dungi
se-adapă din amarnicul şuvoi
hrănit mereu cu lacrimi noi

şi rinoceri tîrzii cu ritul crud
în răsuflarea serii se aud
păscînd tăcerea după ploi.

LEONID DIMOV

Discul lui Newton

Treceau mici sorcove în astînţit
Cu zgomote de juvaer zornăit
Şi se pierdeau departe prin livezi.
Ştiam că visez
Dar mă bucuram pentru amîndoi:
Pentru cel de dinainte, pentru cel de-apoi
Şi pentru încă cineva
Aşezat la dreapta mea:
Un imens ciucure portocaliu
Plin de fluturi cu ochiul viu
Şi negru, negru ca tuciul
Revărsînd peizaje din luciul
Citeodată fulgerat de-o lumină
Venită dinlăuntru, din albumină
De-acolo de unde a fost bătut în cuie
Un petic de catifea gălbuie
Pe trupul de-un albastru închis
Al fluturelui din vis,
De-acolo din marile hale cu mecanisme
De fabricat colerete şi darwinisme
Aflate în partea ventrală
A fluturelui cu aripi ca de portocală.

Totul s-ar fi sfîrşit, fără îndoială, cu bine
Dacă n-ar fi fost acele fulgere pline
De reproş, din ochii de fluture,
Menite să mă-nspăimînte şi să mă scuture
Din ce în ce mai puternic, din ce în ce mai frecvent
Pînă cînd a-nceput să se roteasscă, lent,
Totul, apoi mai iute:
Fluturii ciucurele, sorcovele concrescute,
Pînă ce totul a devenit alb lăptos
În jurul unui fluier de os
Care, chipurile eram eu,
Ca să fluiere Dumnezeu.

ION NICOLESCU

Cinematema

cine nu iubeşte nu respiră
şi adio respiraţie
că iubirea-abia aşteapt-o pîră
îi ajunge-o informaţie

cine nu iubeşte urmărit e
de-un pistol plătit de dragoste
şi pe el e scris cu sînge rece
cine nu iubeşte moa-a-re

cine nu iubeşte-şi fură viaţa
şi va fi de-a pururi condamnat
să-şi iubească disperat palaţa
sub care va fi înmormîntat

Făt-Frumos zmeul

şi-ai fi putut să-mi dai
cartonu-acela sfînt
mă dam în gaj pe mine
să te-nconjor pămînt

bagajul sunt eu însumi
şi nu mă pot uita
voi doar să rid de tine
contemporana mea

voi să te văd de-aproape
să îţi adorm în burtă
să plîngi fă omenire
că plapuma ţi-e scurtă

să vezi că trec prin tine
şi mă întorc la vama
unde mi-a dat şi lapte şi stele
să beau mama

acum ai vis cu ochii
mă simt ca un carton
mă suie vîntul morţii
ca pe un smeu în somn

ANGELA CROITORU

Pe măsură ce zilele trec

Pe măsură ce zilele trec
și distanța dintre tine și ele crește,
tot ce-a fost spasm și nebunie se-așează
și-ți apar plutind ușoare
mistuindu-se din ce în ce mai străvezii
în pulberea aurie a unei dulci uitări.
Și cînd amintirile se răscolesc
de suflarea unei adieri capricioase
te înduioșezi ca de aripa pudrată
răzlețită de fluturele mort
și purtată de vînt din loc în loc.
O tristețe nedureroasă, dar cu atît mai
adîncă,
ți se așează pe creștet ca o zeltate familiară
ce nu te va mai părăsi niciodată.

Iarba

Există o iarbă
subțire, gingașă, deasă.
blîndă, alinătoare,
o iarbă ce crește
ca un susur egal din pămînt
ca un murmur al pămîntului,
o iarbă ce îmblînzește privirea
și face sufletul tandru,
o iarbă în verdele căreia arde un aur cald,
în țesutul căreia licărește o miere untdelemnie
o iarbă, în care dacă te culci,
ca smuls din sfera corupției,
într-o reculeasă, renăscătoare lene.
devii statuă, devii sfînt.

Dimineață liniștită

O sărbătoare de păsări se destășoară
în cerul acestei dimineți liniștite.
Zborurile lor închipuie
festoane de ghirlănzi.
Agitația lor celebrează
bucuria intrinsecă.
Pajiștea de un verde egal, mangiitor,
nestropit de nici o corolă,
răspîndește un calm paradisiac.

Inocență

Cine ne fură inocența ?
Zilele venind, zilele trecînd,
nopțile trecînd, nopțile venind.

Din zi în zi ne sculăm
mai puțin copii !

Cine ne răpește
luminiscentul univers al inocenței
dezarmată credință a inocenței
setea de puritate a inocenței
oglinda captatoare de frumusețe a inocenței?

Din zi în zi ne minunăm mai puțin,
credem mai puțin
iubim mai puțin
din zi în zi devenim mai eu
mai stringent eu.

GRIȘA GHERGHEI

Sub alte aripi

dacă te mai prind odată pasăre
îți voi stîrși sufletul
în mîinile mele e cuibul uscat
și cîteva degete
au și trecut de partea capcanei
parcă sînt numărat
din unu în unu
și pînă la capăt
aceeași atingere de vreasc
de unde cenușă
cînd am răsuflare
un mare curaj al acestui pămînt
ce semne frumoase
de ochi și de gură
petrec în blîndețea ovalului
prețul de veci al rămînerii
mereu sub alte aripi

Poate nu sînt vinovat

îți voi răbda înălțimea
și mai ales glasul
vînător iscusit al aripilor mici
izgonite din clopote
cînd se trage porunca de seară
și te voi numi prietenul meu
dintre fețele lumii aproape
și uite e cald
și blana de urs se așterne
îngenunche sub prag și adormi
lăsîndu-te singur cu mine
eu cel dintîi voi umbla
ca o fiară în liniștea asta
rivnindu-ți silabele gîtului
doamne ce gînd mă străbate
de unde începi să mă lepezi
ferestrele duc spre pădure
și iarba pricepe să crească
aici într-o altă lumină
trezește-te omule
poate nu sînt vinovat

Prin numele florilor

am înălțat cuvinte
între hrană și sînge
nume de flori liniștitoare
cu înțelesul ascuns
în bunsimțul priveliștel
tinjind o iertare aparte
pînă la numărul singur
care ne poartă mirosul
ca o haină de veghe
dar iată cum vin
colțuroasele ore ale foamei
și raftul e plin de natură
și gustul începe să prindă
plăcerile nedeosebirii
mîncăm înhăitați
cu auz și privire străină
și recunoaștem un sînge continuu
apoi rușinea sătulă
își trece coroana de oase
prin numele florilor

vedenii

BIANA NORD

Încăperea începea să capete contur. Obiectele care o populau bănuite doar pînă acum își dezveleau muchiile și rotunjimile. Zorii alungau cu cnutul stelele ca pe niște viței sălbatici neînvățați cu jugul. Mă simțeam obosită ca după o noapte de iarnă cu dragoste. Amorțisem dar nu-ndrăzneam să schimb poziția trupului. L-aș fi putut trezi. Patul scîrțîia din toate încheieturile îngrozitor. Cel puțin așa îmi păruse aseară... Aseară. De-atunci parcă trecuse o veșnicie. Aseară totul mi se părea vesel. Poate c-am fost chiar puțin fericită. Ieri a fost o zi luminoasă. El era tînăr și rîdea mult. Costumul deschis îi venea bine și mersul lui inspira încredere.

Cele opt ore interminabile altă dată au zburat deși mare lucru n-am făcut. Nici n-am stat însă pentru că n-aveam răbdare să mă gîndesc la ce va fi. Știam. bănuiam numai ca va fi bine și asta-mi era suficient. El m-a așteptat. M-am bucurat pentru că era vorba să ne vedem mai tîrziu. Mi-a spus că dorea să fie cît mai curînd cu mine. M-a măgulit mai mult decît era normal. Am mîncat împreună. El vorbea mereu și rîdea. Nu știu prea bine ce spunea. Îi priveam dinții albi, regulați, obrazul fără riduri și părul negru prin care vîntul își trecuse mîna nepăsătoare. Pentru mine rîdea. Pentru mine vorbea. Eram bucuroasă. A venit la masa noastră o țigăncușă cu ochi migdalați și păr în fuioare crețe. Avea flori. Ne-a îmbiat cu privirea întîrzînd parcă mai mult asupra lui. Le-a luat toate pentru mine deși am înginat un protest dictat de politețea dobîndită și de cumpătarea înnăscută, pentru că în mine regretam că nu e coșul plin să văd dacă și atunci mi le-ar fi luat toate.

Ne-am plimbat, el ținîndu-mă de umeri, pe străzi înguste cu arbori bătrîni și noduroși, cu pensionari îmbrăcați în haine prea lungi și prea largi, haine din tinerețe pe care nimeni n-a mai avut timpul să le modifice după trupul lor vlăguit. Mă simțeam de optsprezece ani, plecată de-acasă la o colegă imaginară, savurînd minutele de libertate. Refuzam să mă gîndesc la ceva anume fără să-mi dau seama de ce. Acum știu. Mă temeam. Apoi am revenit în centru, intrînd în magazinele de tot felul fără intenția de-a cumpăra ceva. Ne amestecam cu lumea pestriță a după-amiezii, grăbită și guralivă. Îmi făcea impresia, dar poate că nu era numai o impresie, că toate femeile se uită la mine cu invidie. Le înfruntam privirile cu îndrăzneală, cu impertinența hoțului prins care-și joacă ultima carte. De obicei ocolesc privirile femeilor tinere. Le spionez mișcările sigure, mersul, rotunjimile de fruct pîrguit ale trupului. Acum le sileam să-și întoarcă ochii spre monotonia vieții lor... Seara poate am băut cam mult. Am vrut să fim unul lîngă celălalt și aici. Am băut cu bucurie și cu teamă. Melodiile orchestrei ajungeau anevoie pînă la mine prin fumul dens și prin murmurul continuu din care izbucneau uneori ca o flacără iute înăbușită de rîs. Aș fi rămas acolo pînă m-ar fi alungat întunericul și scaunele răsturnate cu picioarele în sus pe mese. Dar el mă chema. Mîna lui tot mai des o căuta pe-a mea și simțeam în frămîntarea de-o clipă a degetelor lui, dorința. Am plecat. Afară aerul rece și umed al nopții îmi dădea o senzație neplăcută de tuse. L-am întrebat dacă nu vrea să mă ducă acasă. Mi-a răspuns rizînd că acasă mă duce. La el. Mergeam repede. În liniștea străzii pașii noștri răsunau neobișnuit de tare. În dreptul unui gang, gură de bătrîn știrb, m-am speriat. Doi măturători ședeau tăcuți pe treptele de ciment. Le luceau ochii și țigările. Ce gînduri bolnave le sfîrtecă mintea ? L-am întrebat dacă nu le era frig. Mi-a spus c-au avut ei grijă să se încălzească deaseară cu ceva tare și că probabil mai au. Mă țineam strîns de brațul lui. Uneori pierdeam controlul picioarelor și călcam strîmb. Rîdeam amîndoi.

Camera era mobilată cu gust. Era cald. Am mai băut puțin coniac. A aprins veioza. Nu mai fusesem de mult în camera unui bărbat. Mi-ar fi plăcut să fiu acolo singură. Să cercetez fiecare obiect, fiecare ungher. Pentru mine e un univers nou, plin de mister. Am ieșit din camera de baie îmbrăcată cu halatul lui de casă. Mirosea a bărbat. Îmi era foarte mare. I-am spus că mi-e rușine. Am stins lumina și m-am strecurat în pat. A luat halatul de jos și s-a dus să se dezbrace. Auzeam prin peretele subțire toate mișcările lui. Mi-ar fi plăcut să-l pot privi fără să știe. Îl așteptam cu inima strînsă, oare voi reuși ? E întrebarea care mă terorizează de fiecare dată. Tremur sub cearșafurile care mi se par jilave. Au trecut atîția ani de-atunci și totuși amintirea acelei după-amieze scurte de toamnă tîrzie. mă urmărește. În umbra ei mă zbat, lupt cu repulsia involuntară și nejustificată care izbucnește în mine de fiecare dată. Și eu sînt cea învinsă întotdeauna. Aș sfîșia memoria care mă ține sclava unei după-amieze monstruoase. O după-amiază care putea fi la fel ca toate celelalte. Dar care n-a fost... Aș putea să-i povestesc cînd se scoală totul. Să-i spun că nu oboseala a fost de vină. Că nu mi-a fost somn și că de fapt nu mi-e somn deși n-am dormit de loc. Să-i spun că după ce a adormit aș fi vrut să-l îmbrățișez, să-l sărut, să fiu a lui. Să-l spun că a fost așa nu pentru că am fost prima dată

Desene de SABIN ȘTEFANUȚĂ

împreună. Să-i spun ce n-am spus nimănui. Să-i spun că de fapt așa s-au petrecut lucrurile de fiecare dată. Pentru că nu poți mima ceva ce n-ai simțit sau n-ai văzut măcar o dată... Era un băiat frumos. Multe fete vorbeau despre el șoptit. Eram foarte tînără. El era la liceu în clasa a zecea sau poate a unsprezecea deși părea mult mai mare. Eram vecini. M-a chemat la el. Era singur acasă. Rar era cineva cu el acasă. Nu-i cunoșteam mama. Poate nici el n-o cunoștea. Mi-a arătat reviste colorate. M-a învățat să dansez. Se întunecase. Îmi plăcea. Apoi a apărut înaintea mea fără haine, fantomă albă în obscuritatea încăperii. Nu mi-a fost frică. Mi-era rușine. Mi-am acoperit ochii deși eram curioasă. M-a obligat să-l privesc. Am vrut să plec. Nu m-a lăsat. Și-a înfipt mîinile în părul meu și a început să mă lovească. Am vrut să țip, dar n-aveam glas. Începuse să-mi fie groază de ceva nedefinit. Tremuram. Apoi totul s-a cufundat în neguri... Nu m-ar înțelege. Nimeni nu mă poate înțelege. Nici chiar eu... Gura mi-e amară. Îmi pipăi cu limba buzele crăpate de sete. Mă scol tiptil. În jur totul e lumină. El mai doarme. Mă îmbrac repede. Cu pantofii în mînă, plec. Fug, hoț al fericirii mele. De cine fug ?

ANDREI UJICĂ

papagalii verzi

Preotul care ne oficia cununia avea o ură stranie pentru papagali.

Bunicul privea cu o satisfacție nemaipomenită cum alerga impiedicîndu-se în sutana lungă cu colțiile în mînă pînă la copacul lui pe malul lacului și cum spînzura cu un șnur subțire și alb păsările verzi (își cumpăra întotdeauna numai exemplare verzi).

Preotul care ne-a oficiat cununia avea o ură stranie pentru papagalii verzi. Îl obseda gîndul că păsările-i vor distruge reputația. Bunica spunea că altfel era un om cumsecade și că s-a bucurat cînd am spălat vitraliile capelei.

Noaptea visa un orășel cu o singură biserică unde se stringea duminecă dimineața toată lumea, dame cu toalete albe și roz și domni în negru sau în gri cu pălării asortate, el (preotul), predica din amvonul aurit și înalt și toți îl ascultau cu capetele în pămînt făcîndu-și rugăciunile, orășelul acela în care toamna plouă multă vreme pînă aproape de sărbători și iarna e liniștită cu cintece și lumini triste iar vara goală, fiindcă toată lumea pleacă cu singurul tren care trece odată spre zi către orașul cel mare cu patru vagoane murdare și albastre, el predica în biserică la doamnele care citesc cărți romanțioase peste săptămînă și atunci năvălesc papagalii verzi și îl înghină repetîndu-i gutural și trunchiat vorbele, iar părintelui îi vine să înnebunească fiindcă păsările nerușinate se fixează în cupola pictată poate cu martirii sfinte, lumea se foiește și pleacă murmurînd blesteme neîngăduite în sfîntul lăcaș și popa rămîne în amvonul auriu vorbind de unul singur cu lacrimi în glas în biserica pustie cu amintiri transparente de femei frumoase, popa vorbește mereu înginat de papagali pînă cînd urlă și alcargă, rugîndu-se tare sub cupolă (nu blestemă păsările) și alunecă pe locurile goale mingiind imagini din visele oamenilor, stinge luminările pentru morți și se gîndește la orășelul unde s-ar fi îndrăgostit de-o femeie frumoasă.

Bunicul cînta la flaut urmărind zbaterile neputincioase ale păsărilor agățate în lațuri, pomul era plin cu papagali spînzurați, papagali spînzurați și verzi pe care preotul îi aducea într-o colivie roșie de la negustori, cumpăra în fiecare săptămînă cîțiva și-i spînzura obsedat.

Tot el a făcut un lucru nemaiîntîlnit pînă atunci în ajunul nunții, s-a închis singur în capelă și a repetat slujba de cununie. Din cînd în cînd rînjea către ușile închise dar papagalii au venit și s-au izbit de vitralii și le-au spart împrăștiind cioburile colorate cu îngeri, în iarba drumurilor noastre de seară.

Bunicul privea cu o satisfacție nemaipomenită moartea păsărilor verzi și citeodată la amiază se apropia de pomul plin cu papagali și-i atingea ca să-i poată vedea legănîndu-se în lațuri, îi privea și cînta la flaut în uniforma de caporal lîngă lacul cu nuferi mari și cu lebede albe.

Uneori bunicul și bunica aveau divergențe pe temele religioase, și le rezolvau seara așezați sub copacul cu păsări.

Stăteau întinși pe iarbă cu fața în sus privind cerul printre crengi și printre penele verzi (bănuiau culoarea) umflate de vînt și flautul argintiu sclipea în iarbă cu imaginea lunii diformate de metalul rotunjit.

Erau triști atunci pentru moartea tatălui și se plimbau printre copaci plîngînd încet.

Tata s-a sinucis într-o toamnă cu o dagă de Villena în parcul cu castani și straturi de garoafe din dragoste pentru o fată, care a plecat în sud și nu s-a mai întors niciodată.

L-au găsit într-o dimineață pe ceață cu singele închegat pe cămașa albă și cu frunze pe el.

La slujbă totul a fost așa cum ne așteptasem.

Glasul preotului suna gol în biserica pustie fiindcă bunicul și bunica au fost singurii invitați, noi am îngenunchiat în fața altarului și ne-am căsătorit.

Tie nu ți-am povestit despre papagalii spînzurați deși l-am văzut pe popă alergînd și după slujbă la copacul de pe malul lacului cu colivia roșie în mînă.

Seara ne-am despărțit de el.

Ne-a binecuvîntat încă odată și a plecat în munți (munții de pe malul celălalt al lacului), arăta ca un pelerin obișnuit cu bocceaua pe umăr și-i curgeau lacrimi din ochii pe care va trebui să-i piardă într-un măcel.

Bunicul l-a condus o bucată de drum și l-a cîntat ceva trist cînd au îngenunchiat și s-a rugat la pomul cu păsările spînzurate.

Au trecut lacul cu o barcă veche, pletele părintelui fluturau în vînt și-l vedeam aplecîndu-se ritmic la rame.

Bunicul stătea în picioare în față și cînta mereu cu capul lăsat într-o parte un cîntec pe șase note pe care-l știu și acum.

Cînd s-a întors singur, am observat că uniforma lui are o culoare ștearsă și tristă ca penele decolorate ale papagalilor morți.

A sărutat-o pe bunica de parcă ar fi venit de departe și era tare abătut pentru plecarea părintelui așa cum a mai fost numai odată de mult cînd a plecat după sărbători fata de circ cu care s-a iubit în vagon și cînta mereu, un lucru curios, bunicul nu mai vorbea deloc, cînta numai la flaut lîngă copac, pînă într-o zi cînd a îngropat toate păsările.

*

Plouă.

*

Seara am făcut masă mare și după aceea am alergat toți patru prin castel cu făclii în mînă chiuind, eu mă simțeam stingherit în costumul alb și pe scări îți cuprindeam mijlocul, bunicul se juca de-a războiul ținînd flautul ca pe o pușcă și noaptea nunții a trecut toată în fuga noastră nebună prin apartamentele castelului.

În ziua următoare am dormit și ne-am plimbat pe sub geamurile capelei sau cu barca pe lac printre nuferi, alunecam pe sub sălciile plecate pe sub ape.

Bunicul fugea după noi pe mal cîntînd la flaut, se împiedica de rădăcini și de cioturi și chiar cădea citeodată și ne făcea din cînd în cînd cu mîna.

În tot timpul ăsta tu n-ai scos aproape nici o vorbă de fapt cred că nimeni n-a vorbit și am făcut multă dragoste.

Asta ți-o spun pentru că așa trebuie să se fi întîmplat deși eu nu-mi aduc aminte.

Au mai stat două zile și după aceea și-au luat rămas bun și-au plecat.

Am privit drumul pustiu și virtejurile de praf pe care le lăsa în urmă mașina și bunicul s-a așezat în genunchi pe bancheta din spate și-a fluierat un cîntec monoton pe șase note pe care-l mai știu și acum.

Flautul și-l virise sub centură ca pe un pumnal și-o mîngîia pe păr pe bunica care conducea și zîmbea fericită.

Mi-au făcut încă multă vreme cu mîna.

Noi rămăsescrăm la castelul cu ornamente plicticoase și la pîlcul de copaci cu lacul plin cu nuferi și cu lebede albe alături.

Am dereticat camerele folosite și le-am încuiat după aceea și-am umblat aproape o săptămînă după niște odăjdii ca să mă pot juca duminică dimineața ținînd slujbă.

Cînd mi-a sosit vestea morții bunicului am plîns mult și am plecat spre casă cu un tren murdar și cu patru vagoane albastre ca în visele preotului.

Tot drumul am stat la geam fără să vorbim.

*

Cînd plouă orașul e trist ca o fată care plînge despletită.

*

Tot drumul am stat la geam fără să vorbim, am zărit de departe castelul și lacul și copacii și caii noștri albi păscînd.

Trenul a oprit la Schmetterland și am văzut gara și casele și turnul bisericii și pe șeful de gară pe peron.

N-am coborît.

Trenul a plecat și s-a făcut seară.

La înmormîntarea bunicului orașul avea lămpi de gaz și aerul verzui seara, linia ferată și personalul care trece lăsînd în urmă aburi albi și lumina roșie a felinarului agățat de ultimul vagon.

Bunica a plîns tot timpul și-a mers după sicriul frumos împodobit pînă sus pe deal la cimitir, unde l-au înmormîntat la groapa lui din spatele capelei.

N-am fost decît noi la înmormîntare, arăta foarte bine cu costumul negru și cu mîinile pe piept (flautul era așezat alături), era mai solemn ca niciodată și așa a fost și cîteva luni după aceea la moartea bunicului, cînd umblam după cosciug, cu capul drept și cu mîinile la spate.

Am plîns toți pe țărîna reavănă și am privit crucea de piatră cu medalionul unde era fotografiat în uniformă, cîntînd la flaut.

*

Ochii tăi iubito, sînt tulburi și au culori amestecate, triști, ca o pădure pustie. N-ar fi trebuit să te sărut pe ochi.

*

Ne-am întors tîrziu de la cimitir și ne-am așezat toți pe terasamentul liniei ferate cu capul pe genunchi.

Am mai stat cîteva zile cu bunica și abia după aceea ne-am întors la castel.

Casele alergau mărunte pe lîngă ferestrele vagoanelor și bunica flutura o năframă neagră pe peronul presărat cu frunze veștede.

. . . . . .

Cînd am primit vestea morții bunicii am plîns mult și am plecat spre casă cu un tren murdar și cu patru vagoane albastre ca în visele preotului.

Tot drumul am stat la geam fără să vorbim.

Am zărit departe lacul și castelul și copacii și caii noștri albi păscînd

Trenul a oprit la Schmetterland și am văzut gara și casele și turnul bisericii și pe șeful de gară pe peron.

N-am coborît.

Trenul a plecat și s-a făcut seară.

La înmormîntarea orașul avea lămpi de gaz și cerul verzui seara, linia ferată și personalul care trece lăsînd în urmă aburi albi și lumina roșie a felinarului agățat de ultimul vagon.

Bunicul a plîns tot timpul și am mers după sicriul frumos împodobit pînă sus pe deal la cimitir unde a înmormîntat-o la groapa din spatele capelei.

N-am fost decît noi la înmormîntare.

Arăta bine cu rochia neagră și cu mîinile pe piept, era mai solemnă ca niciodată așa cum a fost și cîteva luni mai înainte la moartea bunicului. Dricul părea puțin prea mare și caii lui negri prea zburdalnici pentru slujba aceea.

Mi-am închipuit cum ar fi arătat totul cu o pereche de cai albi.

Bunicul a plîns mult, îi curgeau lacrimile pe fața încrețită dar a mers tot timpul cu capul drept și cu mîinile la spate.

Se făcuse toamnă între timp și aerul avea o tristețe plină de amintiri frumoase și vechi.

Am plîns toți pe țărîna reavănă și am privit crucea de piatră cu medalionul unde era fotografiată în rochia albă, lîngă poza bunicului în uniformă și cîntînd la flaut.

Cînd ne-am întors de la cimitir bunicul ne-a cîntat și noi stăteam pe terasamentul căii ferate cu capul pe genunchi

Am mai stat cîteva zile în oraș și abia după aceea ne-am întors la castel. Casele alergau mărunte pe lîngă ferestrele vagoanelor și bunica flutura o năframă neagră pe peronul presărat cu frunze veștede.

. . . . . .

Ne plimbam în fiecare zi prin pădure călare sau pe jos și vorbeam.

Într-o zi ți-am povestit și despre ura preotului pentru papagali lucru pe care tu nu avusesești de unde să-l afli.

Eram abătuți cînd ne gîndeam la bunici și spălam odată pe lună vitraliile capelei, așa cum am făcut înainte de nuntă.

Într-o zi s-a întors părintele slab și zdrențăros cu bocceaua pe umeri și cu un baston alb în mînă (orbise), a căutat bîjbîind poemul în care spînzurase păsările și cînd l-a găsit a îngenunchiat și s-a rugat.

Ne-a întrebat ce s-a întîmplat cu bunicul și noi am plîns și am povestit ce s-a întîmplat.

După o vreme ne-a întrebat ce s-a întîmplat cu bunica și noi am plîns și am povestit ce s-a întîmplat

A stat destul de mult timp la noi și mi-a spus ce făcuse între timp.

Se ducea mereu la pomul în care omorîse papagalii, era frică să nu-l găsesc într-o seară spînzurat acolo.

Îl iubise probabil tare mult pe bunicul fiindcă noi întrebam mereu de el.

Într-o dimineață nu l-am mai găsit.

De fapt ne spusese că vrea să moară în munți.

Eu prinsesem o pasiune ciudată pentru vînătoare și-mi petreceam cu asta cea mai mare parte a timpului.

Zilele erau frumoase și noi făceam mereu aceleași lucruri.

Castelul cu forme multe și lacul din preajmă, doar cîteva lebede triste așa cum trebuie să fie, cu gîturile lungi arcuite alb, lunecînd pe apa desenată cu formele alungite ale lucrurilor din jur, noi ne vom fi plimbat călare pe malul lacului pe cai albi și ne vom fi iubit.

Ne-am pierdut într-o zare fără forme înconjurată cu o ceață verde și frumoasă.

FLORIN COSTINESCU

Iarbă de pretutindeni

Iarba e asemenea gîndurilor, călătoarelor
păsări
Traversînd miraculoase ținuturi,
Iarba de pretutindeni asemenea e
Izvoarelor — sub soare, sub lună sărutări.

Ca ploile bate genunchii și glezna, ca ploile
dese
Înduioșată și repede mai ales primăvara în
zori.
Zilele călătoresc din orizonturi prin iarbă
În iarbă se-ntîmplă mereu sărbători.

Ne-ndurătorul ceas

Neîndurătorul ceas nu bate secunde ci chipuri
Un-doi întîlnit, un-doi fără tihnă, un-doi,
În aer, pe sentimente, pe dulcile noastre
nimicuri
Pe fumul țigărilor nefumate de foi.

Poveștile intră-n memorii pe căi fără timp —
Lupi, urși polari și voinici fără teamă.
Un-doi, un-doi — tuturora în schimb,
Cînd murim cu toate poveștile sîntem de-o
seamă.

Cumpene

Gesturi de cumpene peste fîntîni ce nu sînt
Înșelînd setea statornică ce ne apasă
Sufletul. În ochii fetelor se luminează curînd
Vom ajunge, vom ajunge curînd la o oază.

Merg bănuind înainte sufletul ce nu mă
ascultă
Răstîlmăcindu-mi cuvîntul și pasul în fel și
chip.

Spre hora neistovitelor fete
Prindem rădăcini și-n mișcătorul nisip

În deșertul fără timp al fierbintelui pas
Eșuară în vremi cetăți despre care vorbesc
calendare.
O, din pieptul atîtor de vază bărbați cruciați
Au plecat, mai tîrziu, pline cu daruri vapoare.

Aproape

Atîta trup pentru rănl,
Atîta trup pentru amurg.
și prea puțin aer și prea puțină iarbă.
Departe se vede doar prin lacrimă.
De sus în jos sîntem cei adevărați,
De la tălpi spre creștet — alții,
Cei ce așteptau pasul următor,
Cei ce nu știu ce-i așteaptă
Aproape.

IOLANDA MALAMEN

Floare de fiecare dată floare

Floare de fiecare dată floare
este căderea în ape
și liniștea după aceea ca un
desen pe marmură. Dar
cugetarea
mea spune că sfîrșitul
poate dura un mileniu
cînd în urmă lași
luptele neîncheiate și prad
pe fruntea înaltă.

O mie nouă sute șaptezeci

Anul o mie nouă sute șaptezeci
încoronatele mărturisiri pleacă
în lungi migrații. Din iarbă
va rămîne starea de fecioară
ca limpedele orizont al toamnei.
Din cînd în cînd valuri
de stele mă iartă că sînt
singură în mine. Să trăim
prieteni să bocim urma
de aer din carte.

Epistolă

Ție dușman al zăpezilor cu zeci
de geometrii ție slăbit copac
în furtună și ție necunoscut
al cîmpiei cerești vă scriu
cum animalele dorm într-o
mare neștiință de somn.
Tîrziu am vorbit cu îngerul
geamăn al îngerului
și în calea mea albă zburau
liniștite
statuile. Doamne de mila
pămîntului apără corăbiile
și pacea. Cîndva dintr-o
tăcere să blestemi numai taina.

Gălăgios fluture

Dar cineva mă caută de secole
prin ziduri și ruine de toamnă
cineva ca un fluture gălăgios
îl arată pe Inokenti călătorind
pe cel mai falnic astru
și inventînd globuri de timp.
Doar mie mi-a fost dat
să văd umbra marelui învățat
Inokenti și a discipolului fluture
ei în ateliere de sticlă aduna
multă noapte să nu mai am
din ziuă decît ziuă. În luna
lui decembrie pe cer zăpezile
fac treceri mari îngerilor și
mie mare foame de înalt.

Dimineață

Cîntă cocoșii este aproape o
mare
dimineață și fratele își gîndește
apropierea de apă ca Narcis.
Ce cuib a rămas gol ca o sferă
pierdută de miez? Peste
perdelele
albe și noi ale luminii fluturâ
focuri cunoașterea. O, lasă-ți
pe chipul meu gîndit lacrima
ca o cetate. Din păcat în păcat
merg riurile albastre și eu
dimineața ca îngerul mă
îmbrac în aripe mol.

MARCEL GAFTON

Din
NON POSSUMUS

Am rămas tot pîndă, tot lingă tine,
într-o veghere străină clepsidrei,
bogați de-o ilicită veșnicie —
dincolo de scadențe, întiorare.
Dar nu clinti sprinceana! Legea
nu iartă. Mișcare nu-i decît înăuntru.
(Două ramuri încărcate de sunet
ne-am putea ucide în flaute.)
Dar nu surîde la poltirea zilei!
E o capcană — hoția
către asfințituri.
Soarele asfințește doar în gramatici;
și flacăra lui ne-a izbăvit piericiunea,
ne-a țintuit ochi în ochi, în lumină,
dincolo de foamea clepsidrei!

Pus la colț, în genunchi, școlărește,
pe coji de nucă și pe holbat păpușoi —
dumnezeu e Dumnezeu mai departe;
și cineva explică, explică,
și-n genunchi mijesc ochi adînci și mirare,
și apa vederii spală și rodnicește,
și preajma tremură în floarea mieilor,
și soarele răstoarnă alături samarul,
și crește cît muntele umbra burdușită de
explicații,
și umblă samarul, și umblă muntele,
și explicațiile umblă și ele,
și ochii se adîncesc în mirare,
și spală, rodnicește apa vederii.

Nunta liniilor — cercul
ride-n foste, viitoare geometrii
cînd verticale topesc
ovale
vii nestemate
svicnite din maimuță — sus!
... Și eu mi-aduc aminte de tine, Inmem,
răzvrătitorule,
de mîinile tale vîsînd în mănuși văzătoare pe
drumul spre Lacu-Sărat —

colori și galopuri în delta cerului tînăr.
Hamletizam cotidian, fără grimă, de-adevărat,
cu inimile în rochie de seară și în frac,
și frumusețea ardea pe creștetul nostru
palid luceafăr.
Eram utrenia ta, tu mi-erai umbra
și-mi arătai statornic dincotro ară și adapă
lumina...

Un sipet purpuriu — odaia,
o inimă a mea mărturisită
în care te mișcai foșnind mistere.
O, cum cîntau cămășile de iaruri
sub fermecate armele cleos drei!

O ghilotină de mirări în mine
sporește grîul ochilor în preajmă;
ai ciolănoasei tandrî zurgălăi
sulemeniți în viclenii gingave,
un ritm pisat, cu pohte mari,
încheagă scări de înserare
pînă-n tavanul singelui să fure.
Domnită strepezește ceasul
coșmarului ce impresoară
făptura mea tăgăduită mie!
Te știu lăuză de lumina
la geana mea însotitoare,
și clarul chihlibar păstrează
mireasma ta în edecarii
urnind pe-aortă,-n sus, spre zi,
astrele tîlcului meu ars
de iaduri
O, cheamă-n ierbi, duioasă,
exilul meu din mine însumi, deslușește
lacrima-n povirnișuri iuți
de calpe condimente.
Un rug de inuri martore instrune
în urnă — sborul, tarina-i cu aripi,
omăturilor negre și fecioare
durută prastie răspundă-n schiuri,
trifoiul zării viu în patru foi
învrednicească.
Și să nu-ntrebi, să nu mă-ntrebi
cum e, la aritmetică, adeverirea
cea fără-de greș măsurătoare.
Deschid peretele-n ferestre!

Visează-n copilărie un cais.
La subsuoara tulpinei
boiul lui de zeu suferea, și mama,
lăsînd abecedarele fetițelor ei,
dospea lut dulce cu balegă
și-l îngrijea
ca pe un om.

... mamă, mamă
iubita mea veche
cercel de scamă
te port la ureche
răstăț cuprins
și fără dare
cu dinadins
hoață de soare
încă și iar
adună, cheamă
miezul din jar
sborul din vamă
aromitoare
cutumă vie
nea cu dogoare
ochi care știe
veșnic popas
de bun rămas —
făr-de pereche
iubita mea veche!

soare cald de toamnă

de DOINA LAȘCU

Îmi place atît de mult să ascult muzică și pierdută în fotoliu să gîndesc sau de cele mai multe ori să visez. Și acum, ca și în celelalte zile, mi se întîmplă să privesc peste cei optsprezece ani care mă leagă de acest pămînt și încerc să vreau ceva în viitor, să vreau lucruri imposibile, să caut răspunsuri ce n-au fost încă date. Ciudat însă că acum, pentru prima oară, gîndesc la un ceva pămîntesc, un ceva realizabil, un ceva fericit.

Poate că dacă în locul tău ar fi un străin, să nu știu cine e și ce va fi, poate că în fața lui mi-aș deschide larg sufletul și i-aș spune tot ce nu-ți pot spune ție, acum. Căci vreau să vorbesc, vreau ca tu și alții ca tine să știe cum gîndesc eu acum, cînd vreau ca ultimul meu an de școală să rămînă un an deosebit, frumos, de neuitat. Și ți-aș pune o întrebare: presupunînd că nunta ar avea loc la douăzeci și cinci de ani, crezi că miresele vor fi fete?

— În lumea noastră, dragă Doina, e foarte greu să mai fii fată.

— De ce spui „lumea noastră"? Lumea cui? Eu nu te întreb cum e în lumea noastră, această lume care e a tuturor, ci te întreb cum crezi că e normal. Căci pînă la această vîrstă treci prin anii cei mai sentimentali și mai dornici de iubire; o iubire tînără și curată. Iar dacă iubești, oare nu-i normal să treci și prin această fază atît de discutată?

— Dar această dorință intră în contradicție cu morala...

— Crezi? ! Ca să-ți dau un exemplu de morală și de mediu am să-ți arăt fetele franceze, italiene sau turcoaicele. La treisprezece ani dacă ai vrea să le transpui în mediul nostru, ar îmbătrîni la douăzeci și cinci.

— ...e cam devreme.

— Într-adevăr, ești prea copil și e păcat să-ți pierzi copilăria.

Și iar ascult muzică și îmi amintesc o copilărie într-o curte mare, în pantaloni scurți; geamuri sparte, verzături furate, scîrțîit de trotinetă, rîsca la bani, cap la nuci, toate aceste jocuri care nu se potrivesc cu jocurile oamenilor mari.

— ...te uiți în gol și zîmbești ca un copil. La ce gîndești?

— La un copil care la treisprezece ani juca hoții și gardiștii și care tot la treisprezece ani, cu țigara în gură, credea că-i fumător. Niciodată nu fusesem în stare să trag fum în piept și contrar prezicerilor celor ce mă înconjurau, n-am mai pus țigara în gură datorită gustului înecăcios învingător bomboanelor mentolate și chiar pastelor de dinți.

— Vroiai să-mi spui...

— Am vrut să-ți spun, să-ți explic că aș încerca să trăiesc un an așa cum n-am mai trăit. Căci trebuie să-ți spun că acest an e unic.

— Prostii. Îl vei trăi poate la anul, poate peste cinci ani...

— De ce mă întrerupi? Nu se poate mai tîrziu, înțelegi? Și pentru ca să-ți dai seama de sensul verbului „a trăi", am să-ți explic pe larg, iar tu va trebui să înțelegi, judecînd pe calea cea mai scurtă. Nu mă întreba de ce nu-ți spun direct căci nu voi ști ce să-ți răspund. Ascultă: poate mi-ar place un grup — ți-am spus că apelez la digresiuni — un grup hippy. „Ils veulent avant tout montrer qu' ils sont libres." Revolta împotriva tiraniei și a conformismului. Frumusețe, libertate, dragoste, iată cîteva din definițiile lor. (Și aici trebuie să fac o paranteză căci se vor găsi mulți care să mă întrebe: „de ce nu te faci hippy?" și eu vreau să le răspund că singurul motiv pentru care nu pot să le îndeplinesc dorința este faptul că a simpatiza un om nu înseamnă a-l idolatriza. Privesc în ochii tăi și văd cum se formează un cuvînt: drogul. Nu toți hippy se drogheză. Și totuși, nu-i pot suferi...

— 'nțeles. Acum am înțeles.

— Ce-ai înțeles? Explică-mi tot ce am vorbit eu pînă acum. Sau nu, nu-mi explica. M-am gîndit însă că dacă va fi un an frumos, poate prea frumos, să nu rămîn cu nostalgia lui, cu nostalgia...

— Doina, dacă poți fi fericită, de ce să nu fii?

M-am gîndit însă că dacă va fi un an frumos, mi-am dat seama că aș dori să formez un grup ales de prieteni, dar că nu-l voi forma, pentru că am înțeles că vîrsta și firea mea nu sînt încă apte pentru astfel de fericiri (mai ales cînd nu știi dacă într-adevăr sînt „fericiri").

— Dacă în locul tău ar fi fost un străin, nu i-aș fi spus atîtea lucruri și cu atîta sinceritate.

După ce a plecat am ascultat din nou muzica și mi-am dat seama că exagerasem. Că muzica și atmosfera intimă m-au îndemnat înspre sentimentalism și că am vorbit cu mai mult patos decît ar fi fost normal.

Îl cunoscusem în clasa a IV-a. Copil fiind, prima mea poezie i-o dedicasem lui; poezie plină de rime adunate, rime fără de cuvinte și fără de înțeles. Era totuși poezia lui și eram mîndră de capacitățile mele poetice și sentimentale.

Acum, elevă în penultima clasă de liceu, am înțeles că el și-a păstrat un loc al lui, undeva, în străfundurile uitate ale inimii mele.

Seară de dans, dansam cu el.

— Poate că peste mai mulți ani îți voi spune o poveste lungă, o poveste care se va numi a mea.

Nu era curios s-o afle. De fapt, mult timp a fost un om indiferent, un fluturaș plin de polen care zbura din floare în floare fără nici o dorință, luminat întotdeauna de soarele binefăcător ce desfăcea petalele și îi împrospăta aripile. Și totuși atunci, în seara aceea, m-a sărutat pentru prima oară.

În grup organizat, eram întotdeauna cei mai buni prieteni; în rest, bravi colegi. Mi-ar fi plăcut poate să ne întîlnim, să ne plimbăm de mînă și cîte multe altele la care astăzi zîmbesc, ca în fața unui copil vinovat care încearcă să se dezvinovățească.

Tot prietenei mele îi spuneam:

— Poate să fie numai prima față a acestui sentiment, o față de copil strengar.

— Mi te închipuiam altfel. Credeam că această primă față va veni pentru tine între altfel de oameni; mai mari. Unde sînt toate visurile tale? (Același lucru mă întreb și eu acum, cînd am ajuns să visez un simplu premiu întîi pentru ultima clasă de liceu. Și cînd te gîndești că mai ieri visam o lume întreagă, o hartă la picioarele mele, un ceva care mă va urca sus, foarte sus, un ceva în care mai cred și acum.)

— Te-am dezamăgit, nu?

N-o dezamăgisem. În fiecare zi îi vorbeam și le trăiam ca pe o realitate și iată că acum îmi plăcea un băiat nedefinit și obișnuit, un băiat ca oricare altul pentru ea și Radu pentru mine. Muzica alunecă ușor iar eu rămasă singură îmi amintesc vacanța mea la mare. Nu știu de ce cînd pronunț acest cuvînt „mare" mi se strînge sufletul și oriunde aș fi aș vrea să fac o baie noaptea, singură și goală. De departe am văzut această apă cu valuri și m-am aruncat în ea cu atîta sete de apă sărată, sete de nisip, de guvizi, încît am simțit că vor urma zile de odihnă și visare.

Locuiam cu mama într-un sat de pescari, un sat în care cîntă greierii, în care latră ciinii și ihăie măgarii. Veneam dintr-un bloc citadin să petrec două săptămîni într-o casă acoperită cu stuf și într-o curte care îmi reamintea de copilărie. Aici, unde priveam pisoi, cățel, rațe și găini, între toate aceste animale m-am simțit fericită.

Ce mare bucurie și satisfacție am simțit cînd noaptea tîrziu, pe tunete și fulgere, am dezlegat dulăul ud și murdar care scîncea ca un cățel. Cîine temut, legat cu un metru de lanț în ploaie și noroi, ne-am întîlnit în noapte numai ochii și am citit în ei că sîntem prieteni. El mîrîia, dar eu știam că nu mă va mușca. I-am dus un os; o zi întreagă s-a învîrtit în jurul lui păzindu-l de găini și rațe. Iar seara, după ce îl tăvălise în noroi, a început să-l spele. Pentru el era o jucărie, o mîncare sau un deliciu, eu n-am știut.

Dimineața îmi luam salteaua și porneam pe apă. Mă închipuiam plutind pe mări și oceane depărtate sau visam melancolică la cei ce mă așteptau acasă.

— Dacă te răstorn?

Cel care vorbise era un turc urît pe care imediat l-am poreclit „un pechinez". Vorbea bine românește și elogia în cuvinte simple țara sa, care îmi apărea o Turcie civilizată, nu prea depărtată de marile metropole.

— Mi-ar place să văd Turcia. Lumini, muzică, moschee. păcat că ne desparte atîta apă.

— Dacă vrei s-o vezi, ai s-o vezi; ai să cunoști țara mea, țara lui Muselin, am să te fac turcoaică.

— Toate aceste lucruri necesită timp, bani și multe forme de plecare.

Desen de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

— Ascultă, Doina, nu-ți pot spune nimic. Dacă te hotărăști, vei vedea Izmirul. Tatăl meu are o mică fabrică de încălțăminte și o regiune agricolă pe care o lucrăm cu tractoare românești. Poți lucra la contabilitate, dacă spui că ai unsprezece clase...

— Poate ar fi mai bine să termin liceul.

— Asta nu contează. Capacitate trebuie să ai, nu școală.

— Ce mașină ai?

— Mașină, mașină și iar mașină. Numai cine nu vrea nu are mașină. Ah, Doina, vino și ai să ai mașină.

Tăceam și priveam undeva în mine, acolo unde visul meu păstra un Cadillac alb și decapotabil. Ce mult îl doream! El era pentru mine împlinirea visurilor.

Mi-a vorbit mult de țara de peste mare și n-am crezut în toate lămuririle și înfloririle lui.

Eram în apă și fiindcă Muselin se urcase cu tot pieptul pe salteaua mea, am coborît sprijinindu-mă în coate de marginea saltelei. S-a coborît și el și nu știu cum s-a întins pe sub perna pneumatică, dar am simțit o atingere rece în apa caldă a mării. Nu știu dacă a fost doar o impresie de scîrbă, impresia unei atingeri lipicioase, dar am crezut că era gol. Am înotat în larg, privindu-l cum ieșea din apă, mic, urît și legănat. Mă atinsese pe picior și îmi venea să îmi smulg pielea, căci rămăsesem cu o pornire de scîrbă ce mă făcea să înghit apă sărată, apă de mare.

Impresia lui mă urmări toată ziua, ca să se piardă înspre dimineață, în somnul lin în care mă legănam fericită că aud lătrat de cîine și cîntece de greieri.

Veni pe plajă dis de dimineață și îmi vorbi din nou expunînd planuri mărețe, și nu știu cum dar nu-mi mai era scîrbă. Și totuși... în apă nu am mai intrat.

Și iată cum, eram pusă în fața unei evadări, unei plecări nelegitime pe bordul unui vas străin.

De trei zile mă aflam într-o continuă gîndire, într-o profundă analiză a lucrurilor care vor urma. Nu m-am gîndit niciodată la Turcia ca la o țară ce va putea fi a mea, ci ca la o cărare între doi munți de roci diferite, pe care aș putea trece de pe un munte, pe altul. Și totuși, pe această potecă, va trebui să trăiesc doi ani, căci ca s-o poți depăși trebuie să devii locuitorul ei. Doi ani printre oameni străini care vorbesc o limbă neînțeleasă, oameni care mă vor privi curios, căci eu voi fi printre ei un simplu „metèque". Mă gîndeam la casa mea, la țara mea, la părinții și prietenii mei, și nu știu de ce, atunci pusă față în față cu posibilitatea, am simțit că nu voi putea pleca niciodată, că acel ceva care există în mine mă leagă mai mult decît aș crede de ceea ce speram că voi putea lăsa în urmă, fără păreri de rău.

Și cîntă, cîntă muzica țigană.

Am văzut acolo, în țara depărtată, case și am văzut viață. Cocioabe, maghernițe, o îngrămădire de scînduri, lăzi și cîrpe în care locuiesc oameni. Am așteptat și-am văzut. Am văzut copii; copii în zdrențe și m-am uitat în ochii lor să văd ce spun. Aveau ochi mari și lacomi, flămînzi și triști. Privind lumina lor mi-am amintit un bilci. Mă dusesem să văd bilciul mare, colorat, același bilci care fusese pentru mine vis. Viață în căruță, ziuă cu mult zgomot, noapte cu lună și cer plin de stele, viață nomadă.

Zilele lunii august erau pe sfîrșite iar acele cîteva zile pe lună în care orice femeie se simte mai prost decît de obicei, și pe care femeile măritate le așteaptă cu atîta ardoare pentru a-și contra temerile materne, nu mai veneau. Mi se mai întîmplaseră întîrzieri și nu era un motiv de îngrijorare, mai ales că nu cunoșteam dragostea fizică. Și totuși, temeri și visuri negre îmi brăzdau amintirile și simțeam mereu în căutarea unui răspuns care se lăsa așteptat. (Căci trebuie să spun că atunci cînd începi să cunoști adevăratele motive și aspecte ale anumitor deregiări sau fenomene, la cea mai mică anormalitate, apar mille de întrebări iar imaginația bolnavă creează tragedii).

— Tată, am auzit o întîmplare; o fată s-a îmbăiat în aceeași cadă în care făcuse baie un băiat; fata a rămas însărcinată. E posibil?

— Nu prea cred. Științific se poate, însă în viața de toate zilele, nu se întîmplă asemenea lucruri. Poate un caz dintr-o mie.

Tocmai acest caz m-a speriat. Amintirea m-a purtat în zilele petrecute la mare, la Muselin, în apa mării care era atît de caldă. Eram virgină și totuși, un caz la un milion, putusem intra în legătură cu anumite excreții apropiate. Nu puteam crede. Cum eu, care m-am ferit întotdeauna, să am parte de astfel de întîmplări? Știam însă că aceste lucruri nu cunosc logica, că sînt niște simple fapte biologice și că Dumnezeul lor e aspru și crud.

Știam numai eu și îmi era greu să mă gîndesc; căutam preocupări dar în orice clipă gîndurile mă invadau și eram supusă unui lung proces de care în zadar căutam să scap. În fiecare zi eram în așteptare, noaptea nu puteam dormi, căutam mereu o ușă, o portiță, cît de mică.

Și în fiecare zi, aceleași gînduri care mă înnebuneau, în fiecare zi mă întîlneam cu Radu și eram mereu aceiași copii și nu puteam concepe să fiu alta. Nimeni nu trebuia să știe, eu trebuia să fiu aceeași, să rîd fericită, căci altfel tata mă întreba:

— De ce ești tu atît de amărîtă?

Nu erau probleme firești. Mă înnegeam punîndu-mi-le. Și totuși, cu toate aceste necazuri și mîhniri care mă făceau să plîng, niciodată nu am fost exasperată. Știam că e una din farsele acestei vieți care mă pune la încercare. Nu mă voi speria, voi fi demnă de a trăi, viața e plină de momente potrivnice pe care le voi învinge pentru ca să fiu Eu, acest Eu la care visez. Și totuși, — iată un totuși etern — în surîsul meu de copil va interveni o schimbare.

O prietenă, povestindu-mi un caz asemănător, îmi spuse:

— M-aș arunca de pe bloc, m-aș otrăvi, m-aș spînzura, să fi pățit asemenea lucru.

„Niciodată. Orice s-ar întîmpla, niciodată!" Așa am spus atunci și așa spun și acum. Iată-mă pusă în fața mizeriilor biologice. „C'est la vie" e tot ce am putut spune și nu pot decît să sper că totul se va normaliza, iar eu voi rămîne Doina dintotdeauna, care are însă experiența unei curse pe care viața i-a întins-o și pe care a știut s-o îndepărteze așa cum va mai trece multe alte piedici.

Dar nopțile treceau nedormite, pungi albastre încep să apară sub ochi și se văd semnele surmenării. E groaznic. Peste zi îmi impun preocupări legîndu-mă de cele mai mărunte lucruri sau citind cărți pe care le-am mai citit odată, dar odată cu seara, apar demonii insomniei, apar zeii răi ai vieții care pun stăpînire pe visuri și pe somnul meu. În zadar încerc să fug — n-am unde.

Și fără să vreau mă complac și mă închipui arătată cu degetul, văd spulberîndu-se tot ce am clădit atîția ani de zile, văd oamenii pe care îi iubesc ocolindu-mă, mă văd uitată, mă văd ceea ce nu sînt, și atunci mă întreb: „la ce bun să trăiești?".

Dar a fost numai un coșmar căci deschid ochii, iar pe fereastră zăresc noaptea înstelată. Azi sînt stele, mîine va fi senin, iar eu voi continua să lupt.

Aseară, mai bine zis, azi noapte, l-am auzit pe tata:

— Spune-mi! Ce-i cu ea? De ce plîngi?

Am știut că mama plîngea și că în noaptea aceea, tata a aflat totul. Nu-mi părea rău. Mă simțeam ușurată. Cu el discutam întotdeauna, toate greutățile vieții, iar acum, îmi era greu să tac. Înspre dimineață am adormit cu speranța zilei de mîine.

A doua zi am aflat că tata nu știa nimic. Îmi părea și bine și rău și îmi spuneam că va veni o zi, mai devreme sau mai tîrziu, cînd el va afla și mă va chema să discutăm lucruri serioase, de oameni mari. Atunci am zis: „ce rău e să fii mare!"

Am început să accept gîndurile negre și să-mi pun alte probleme legate de viața mea viitoare.

Într-o seară de insomnie am visat cu ochi deschiși prima noapte de dragoste.

Ne-am urcat pe motocicletă și ne-am suit undeva în munți, într-un orășel liniștit. Seara, sclipeau reclame de bistrouri iar noi ne plimbam anonimi rămînînd fixați în fața reclamelor de filme; cinemascop! în culori! formidabil!, dar nu intram căci filmul dura două ore și două ore erau ceva imens.

O cameră de hotel — în mijloc un pat mare. Amîndoi în pijama, ne-am urat noapte bună, ne-am întors spatele și am adormit. Priveam tavanul alb și îmi spuneam că e prea puțin pentru o noapte de insomnie și atunci, cei doi s-au răsucit în pat. Și am parcurs cu ochii toată noaptea aceea petrecută deasupra unei cafenele de unde răsunau sunetele unei muzici, pe care aș fi dorit-o de flașnetă. Ascultam notele triste și vorbeam:

— N-a fost o nebunie, n-a fost o clipă de uitare — știam că azi mă voi culca cu tine. Nu mă întreba de ce, căci nu-ți voi spune. Niciodată să nu mă întrebi nimic și să nu-mi amintești această noapte căci o voi regreta. Nimeni să nu știe. Poate că ne vom despărți, poate că ne vom uita și poate că mă vei urî, dar tu să știi întotdeauna că pe noi ne leagă un secret, secretul nostru și al acestor clipe în care ne-am iubit și poate am fost fericiți.

Am trăit în vis această noapte și dimineață, cînd cu ochii în lacrimi m-am trezit în camera mea, în fața lucrurilor atît de cunoscute, m-am bucurat că totul a fost ficțiune și că muzica flașnetei nu a existat.

●

— În viitoarea mea carte ți-am destinat o pagină. Va fi o carte genială. Am găsit într-o revistă franceză reprezentarea semnelor din palmă; imaginație formidabilă, talente literare și poetice. La linia inteligenței am găsit: „vous etes certainement geniale! C'est en effet la ligne de tous les esprits forts et elle est particulièrement rare". Tocmai această rară înteligență pe care o posed a dat naștere unei întîmplări pe care o voi descrie, o farsă a acestei vieți, o farsă autentică. O vei citi în curînd.

— Măcar spune-mi despre ce e vorba...

— Nimic. Dar dacă mă gîndesc mai bine, aș putea compara cazul meu cu un fapt recent.

I-am explicat întîmplarea fetei care făcuse baie în cada în care se îmbăiase un băiat și a rămas însărcinată.

Eram volubilă și bine dispusă.

— Spune-mi dacă fata e vinovată?

— Sînt curioasă, Doina. ca niciodată..

— Ei bine, o fată, în mare, a rămas însărcinată. Apa mării, apă înspumată, apă iubită și sărată, care a înșelat-o. Iar ea, e fată, cu un copil în pîntec și n-a greșit cu nimic.

Dana mă privea uimită.

— Trebuie să recunoști că e o idee originală, un caz la un milion; sînt un geniu.

Izbucnim în rîs ca în fața unei comedii, ca în fața unui hapyend.

— Fata se întoarce de la mare, fericită și bronzată. La data cunoscută...

Vorbesc zîmbind, dau lămuriri, pun pe seama altei fete tot ceea ce simt și ce gîndesc. Toate frămîntările mele sînt frămîntările ei și le expun surîzînd. Rîdem din nou. Îi povestesc apoi că dacă aș fi eu în locul ei... Surîde iar eu vorbind, descopăr alte probleme care mă vor chinui de aici înainte.

— Parcă văd că cei care-mi vor citi cartea vor veni să mă felicite și să-mi ureze: „să-ți trăiască și mulți înainte". Un copil cu apa mării!!

Și iarăși rîdem, rîdem ca niciodată și sîntem pline de milă și compasiune pentru nefericita. Întreb:

— Dacă ți-aș spune că eu sînt cea pățită...

— Aș pufni în rîs.

Și îmi dădeam seama că nu mă va crede oricît aș încerca să o conving. Vorbisem în așa fel, eram atît de indiferentă și bine dispusă, încît ea, n-ar fi bănuit niciodată adevărul.

— Și totuși, dacă ar fi așa, ce-ai crede?

— Doina, tu nu poți vorbi, pentru că n-ai trăit această dramă. Tu nu poți ști, tu crezi.

— Ba știu și cunosc mai bine decît oricare alta, căci n-ai să mă crezi dacă am să-ți spun că eu sînt cea pățită.

Izbucni în rîs și-mi spuse că în zadar încerc s-o conving și că nu înțelege de ce aș face-o. Eram bucuroasă că reușisem un asemenea lucru.

— Hai, hai, că tot nu te cred.

— Puțin mă interesează dacă mă crezi sau nu. Tu mă cunoști și știi că tot ceea ce știu spun tuturor, iar acum, cînd mă aflu într-o problemă care nu poate fi divulgată, ți-am povestit-o ție ca să mă ușurez.

Nu știa ce să creadă Zîmbea neștiutoare.

— Cred că îți dai seama că din moment ce ți-am destăinuit lucruri pe care le crezi sau nu, am încredere în tine. Am încredere că numai acești pereți au auzit și știu că ei n-au gură. Pe cuvîntul lor de pereți că vor tace? Cînd voi pleca, tu trebuie să uiți. Iar acești pereți care rămîn, tu îi vei spoi cu var; varul cît mai gros și mai tăcut.

— Și totuși, nu știu ce să cred și cum să iau lucrurile.

— Ia-le în culori cît mai deschise. Culori odihnitoare și vesele. Vor veni poate zile mai negre iar noi trebuie să supraviețuim.

Și îmi dau seama că ceea ce mă doare, pentru ceea ce sufăr... Ah! ce înseamnă să ai o bunică; „Doina dă carnea la mașină. Doina șterge praful". Doina în sus și Doina în jos. Dacă romanul meu va fi prost scris, să știți că numai mama-mare e de vină, căci ori de cîte ori îmi vin ideile geniale îmi găsește de lucru la bucătărie.

Dar cum spuneam, cînd vreau să scriu despre un anume fapt, îmi dau seama cît de banal ar apărea în fața celor ce mă vor citi și nu mă vor înțelege. Aș vrea însă ca cei care mă vor critica, să fie convinși că cea ce scriu sînt gîndurile unei tinere de 18 ani, elevă în ultima clasă de liceu. Rog să mă scuze acei mulți tineri de aceiași vîrstă, a căror gîndire depășește posibilitățile mele, și să fie convinși că ei se găsesc deasupra limitei înteligenței la care noi nu reușim să ajungem.

De cîteva zile aflăm că vom fi despărțiți, noi, fosta clasă a XI-a A și cu această ocazie pierdem cîțiva foști profesori. Mulți dintre noi, cu gîndirea sănătoasă au exclamat: „Bravos nu mai rămîn anul ăsta corigent la matematică" sau „Bine că am scăpat de baba X" iar cei mai buni elevi din clasă „La urma urmei, poți învăța și la alți profesori." Logică gîndire.

Cînd am aflat vestea nu m-am bucurat. Am fost poate cea mai unită clasă. Acum, pînă și cel mai tocilar și nesuferit avea farmecul lui. Cît privește profesorii, m-a cuprins nostalgia orelor petrecute împreună, pe care nu le voi mai revedea. Au fost cîțiva ani, trei sau patru, cînd în fiecare săptămînă, în fiecare oră, m-am obișnuit cu ei. „Bonjour mes élèves" toți profesorii știu să spună și totuși dacă îi asculți bine, se deosebesc atît de mult. Au fost ore cînd îmi plăcea să ascult, cînd priveam cu ochi pierduți și cînd admiram. Și iată cum eu, cea care am făcut nebunii, cea obraznică, cea impertinentă și imposibilă, m-am atașat și m-am obișnuit cu ei, cu cei care m-au considerat întotdeauna „insensibilă". Și nu înțeleg de ce tocmai eu, care m-am învîrtit mereu ca un titirez, care am șușotit și am rîs mai mult decît o clasă întreagă, regret atît de mult. E o greșeală. Mi se spune că exagerez. Așa e cînd spui ceea ce simți. Și ceea ce simt eu, pentru alții, e o exagerare Nimicuri. Cum pot să regret un glas, un cuvînt, un profesor? Absurditate. Mascaradă Iată marea greșeală de a stima. Și a stima înseamnă a iubi.

Într-o noapte mă închipuiam la orele de franceză care vor urma. Voi închide ochii de fiecare dată, și nu știu de ce, știu, mai bine zis vreau să știu, că atunci cînd îi voi deschide, măcar o dată dintr-un an întreg, mă voi simți la o oră de limbă franceză din ultimii patru ani. Va fi o oră cînd eu voi rîde, cînd voi vorbi și cînd voi asculta așa cum numai eu știu să privesc pe cei pe care îi regret. Mi s-a mai întîmplat să regret un profesor căruia mintea mea de elev obișnuit i-a dedicat un articol pe care îl voi introduce aici. Fac asta, pentru ca cei care îmi vor descoperi defectele să poată fi convinși de ele.

Trebuie să recunosc că în anumite cazuri mă comport altfel decît majoritatea, ceea ce reprezintă o scădere.

Am încercat să zîmbesc. Zîmbeam printre lacrimi și zadarnic încercam să mă opresc ferindu-mă de privirile curioase și nedumerite. Elevii n-au înțeles. Ceva neobișnuit? Nu. O oră de curs, profesorul vorbea, iar vorbele lui poate nu le-am auzit.

(Continuare în pag. 7)

ARTE

ARTE

FILM

Un excepţional film politic

Cu doi ani în urmă am avut ocazia să-l cunoaştem, în oraşul Lahti din Finlanda, pe un important scriitor grec, Vassili Vassilikos. Chip de meridional pasionat, fervoare a discursului, plasticitate neobişnuită în exprimare. La acea reuniune internaţională de literaţi, romancierul ce se autoexilase din Grecia a rostit o cuvîntare de mare audienţă. Tema în discuţie îl pasiona. „Puterea politică şi scriitorul", şi în lumina unui iunie nordic cuvintele lui Vassilikos aduceau suflarea pustiitoare a pasiunilor irepresibile. Nu cunoaştem încă nici o carte de-a sa dar sperăm că nu va întîrzia să apară şi la noi o traducere, căci Vassilikos este astăzi foarte cunoscut în lume, romanele sale pot fi întîlnite în librăriile multor ţări de pe continentul nostru. Iată acum şi un admirabil film, ce are la bază o carte de-a lui Vassilikos, binecunoscutul Z, (regizat de Costa Gavras), pentru care realizatorii săi au primit o sumă de premii importante. Se cuvine să felicităm D.D.F.-ul pentru achiziţionarea valoroasei pelicule. Mai ales că nici nu a mai aşteptat cîţiva ani (destui în cazul altor producţii), oferindu-ne acest Z cu o relativă operativitate.

Pentru cineaştii noştri, în a căror atenţie filmul de actualitate politică se află necontenit, Z poate constitui o adevărată şcoală. Cu mijloacele dezbaterii cinematografice, ardent, această coproducţie franco-algeriană reuşeşte să te antreneze într-un dialog despre lucruri grave, actuale, hotărîtoare. Ce este asasinatul politic, şi cum este organizat el de către reacţiunea din statele unde, aparent, domneşte „democraţia" cea mai riguroasă ? Un deputat, deci un ales al maselor, este lovit în plină stradă, sub ochii organelor de ordine (atenţie : asasinii nu-l suprimă pe erou cu un foc de armă sau cu lovituri de pumnal, ci lovindu-l în cap cu măciuca — nu alta decît matraca poliţienească —; insistenţa cu care revine această lovitură la cap, ne face să ne gîndim că realizatorii au vrut să sugereze importanţa politică a crimei, faptul că mulţimea însăşi este vizată, că deputatul ucis este capul unor mase angrenate în lupta socială). De cine este omorîtă victima, cu ce scop, pînă unde merg firele complotului asasin ?

Filmul are structura — ce nu putea să nu fie pasionantă — unui proces. Tot ce se întîmplă pînă la pieirea deputatului contează în dramaturgia scenariului doar ca expunere, adevăratul film începe abia o dată cu intrarea în acţiune a tînărului judecător (interpretat cu o strălucitoare simplitate de Jean-Louis Trintignant). Ni se pare, aceasta, marea pricepere a scenariştilor (dar, repetăm, nu cunoaştem romanul lui Vassilikos, s-ar putea ca şi aici să avem aceeaşi schemă), pentru că e bine cunoscută forţa de atracţie a înfruntării judiciare, duelul de probe şi concluzii, ivirea martorilor-cheie şi împiedicarea lor să depună etc. Toate posibilităţile dramatice ale procesului politic sînt folosite de creatorii lui „Z" şi reuşita lor apare deplină.

Personajul interpretat de Trintignant reţine cu deosebire atenţia. El întruchipează visul judecătorului drept, în stare să decidă — în pofida oricăror presiuni, inflexibil — cauza cea dreaptă. O scenă entuziasmează sala : apar în faţa anchetatorului (la început, timid, parcă ezitant, împărtăşind aparent „teza" poliţiei) personajele importante ale oraşului, foşnind de grade şi decoraţii. Sînt autoritari, duri, aceşti ofiţeri şi-l privesc de sus pe tînărul judecător cu ochelari, dar o singură replică a acestuia, rece şi impersonală, schimbă total raportul de forţă : „Numele, prenumele, profesiunea !" cere scurt anchetatorul şi cei abordaţi astfel, cu o mimică expresivă („Ce, nu ştii cine sîntem ?") trebuie să se supună.

Filmul e aspru, rîsul provocat de el pe alocuri are gust amar, într-o atmosferă de cruzime bine organizată, de ineficienţă a mijloacelor nonviolente în faţa reacţiunii violente. Coaliţia „secretă" a poliţiei cu organizaţiile de extremă dreaptă, în stare de orice excese, conduce la concluzia că înfruntarea de arme nu mai poate fi aminată, că a mai lupta raţional, pe bază de argumente, e cu neputinţă : dar însăşi violenţa cinică a duşmanilor democraţiei (a căror ideologie, expusă în generic, este fioros de sumară şi obtuză) apropie ziua cînd, în acel stat nenumit de realizatorii lui Z, libertatea va fi cîştigată cu chiar armele impuse de asasinii deputatului : prin înfruntarea armată a revoluţiei sociale.

Nu trebuie să se înţeleagă că Z ar fi un film schematic, polemic îngust, cu viză doar la realităţile particulare dintr-o ţară sau alta. În planul cel mai general, avem de-a face cu o meditaţie despre homo politicus *al zilelor noastre, despre democraţie şi justiţie, despre permanenţa ideilor generoase după ce militanţii lor dispar, despre înfrîngerile vremelnice suferite de mişcările progresiste şi victoriile à la Pirrhus ale forţelor reacţionare.*

Z e un film ce trebuie să fie văzut, neapărat, un excepţional film politic.

Ilie CONSTANTIN

TELEVIZIUNE

Radio – da, Televiziune – ba?

Am remarcat cu prilejuri diferite calitatea unor emisiuni-radio, activitatea lăudabilă a unor redactori specializaţi pe probleme de literatură, folclor şi istorie. Nu învîrt butonul aparatului dinadins, dar atunci cînd o fac întîmplarea îmi rezervă de cele mai multe ori o surpriză. De cîteva zile s-a inaugurat excelenta emisiune „Orele serii", de multă vreme calitatea „Radio-Jurnalului" bate multe rubrici similare din presa zilei. Şi altele.

Dacă ar fi să ne luăm după firmă — Radioteleviziune — am trage concluzia că cele două instituţii sînt dependente, că dacă nu funcţionează pe bază de similitudini, măcar se află în relaţii de colaborare. Dar lucrurile par să stea altfel. Firma ar trebui să sune Radio şi Televiziune, „şi"-ul fiind în contextul acesta cu totul despărţitor. A trecut destul de multă vreme pentru ca să observăm limpede că succesele emisiunilor de radio nu influenţează întru nimic emisiunile de televiziune, că ideile puse în circulaţie la radio nu ajung la televiziune după cum nici redactorii radioului nu ajung. Fiindcă nu se explică altminteri cum de televiziunea n-a izbutit să înfiinţeze o singură emisiune de folclor, măcar, dar o emisiune de folclor autentică, aşa cum sînt emisiunile radioului, deşi operatorii şi redactorii televiziunii sînt permanent pe teren şi au toate şansele să vină în contact cu zone şi cu fenomene folclorice. E aşa de păcat că atu-ul atît de excepţie al televiziunii, imaginea, nu concretizează pentru memoria noastră întîmplări de cultură care se pierd : satul migrează către oraş, bătrînii dispar.

Nici emisiuni cu caracter de informaţie istorică nu prea există la televiziune. Cele cîteva filme care s-au făcut sînt formale, de conjunctură, sînt aproape făţarnice. Deviza noastră e culoarea roz ? Istoria României este reprezentată la universităţile din ţară de cîţiva mari profesori, avem cercetători dacă nu iluştri, măcar pasionaţi, i-a descoperit radioul, televiziunea de ce nu ?

Emisiunile literare mai bine să le uităm. Dacă ar fi să ne facem o părere din punctul lor de vedere despre starea actuală a literelor româneşti, ne-am văieta toţi de şale, de genunchi şi de tuse. Unde e efervescenţa atît de evidentă în paginile revistelor, în edituri şi în librării ? Unde sînt scriitorii chemaţi nu pentru plezanterie, nu ca să facă frumos ci ca să spună veto sau pro ? De ce la radio se poate şi la televiziune nu ?

Responsabilitatea pe grupuri tematice de emisiuni-fluxuri — o au pentru radio şi pentru televiziune aceeaşi redactorii. De tot hazul să fie ştampilele atît de multe încît să nu poată trece dela un etaj la altul dacă nu oamenii, măcar ideile ?

Sânziana POP

MUZICĂ

Sărbătoarea jazzofililor

Curioasă este situaţia jazzului şi a rezonanţei sale în rîndul melomanilor. Nu numai la noi, dar şi aiurea, răspîndirea, nu ca arie, ci ca nivel de înţelegere, nu orizontal, ci ca impregnare în conştiinţa noastră culturală, este foarte redusă. Puţini sînt cei ce-l ascultă cu tăcerea şi efortul de aderare pe care-l merită.

Recent botezata A.R.I.A., are meritul ca, cel puţin în această privinţă, să fi desfăşurat o activitate frumoasă şi să ne fi onorat în ultimii ani cu oaspeţi de seamă.

Prin apariţia cuceritoare a lui Earl Hines, father-ul (aluzie la porecla pianistului) unei familii numeroase de pianişti, facem cunoştinţă cu un jazzman de formaţie clasică. Cred totuşi că cronicile anterioare au pus prea mult accent pe apartenenţa pianistului la o generaţie veche. Cu Hines nu am pătruns într-un muzeu impodobit cu şubrede relicve muzicale. Ne-a apărut un virtuos care, chiar dacă rămîne clasic în concepţie şi în raportul cu ceilalţi membri ai formaţiei, a acumulat, în armonia sa colorată, în melodia sinuoasă şi construcţia mai elaborată şi cît de cît alambicată a chorus-urilor, experienţa atît de vastă şi multilaterală a stilurilor postbelice. Însuşi pianistul se considera, într-un interviu recent apărut, un artist în continuă căutare, iar André Hodeir îl socotea, încă la vremea primelor sale înregistrări cu Armstrong (1928—1930) un jazzman cu vederi înaintate, capabil să exercite o influenţă novatoare asupra marelui trompetist.

În afară de posibilitatea veşnicei variaţii stilistice, Hines posedă o spontaneitate improvizatorică uluitoare (asociaţiile sale sînt nebănuite, imprevizibile) ce se sprijină pe o tehnică pianistică epatantă. Din păcate nu toţi membrii formaţiei posedau calităţi proporţionale, în afară de basistul Lary Richardson (de o mare muzicalitate) ceilalţi doi menţinîndu-se la un nivel mult inferior şefului.

Interesant raportul dintre jazz şi muzica, să-i zicem serioasă. După un moment cînd compozitorii s-au îndrăgostit de jazz, unire din care au luat naştere copii cu vădite malformaţii, corcituri cam lipsite de personalitate, muzica cultă şi-a urmat drumul său legico-structural independent (nici vorbă de o influenţă serioasă şi adîncă a jazzului sau că acesta ar sta la baza „cîtorva curente" în muzica simfonică sau camerală, cum se exprima un cronicar). Dar muzica elaborată a influenţat mult producţia improvizatorică şi astfel se născu jazzul atonal, serial, şi alte orientări glorioase în zilele noastre. Iar muzica de jazz a devenit mai elaborată, mai conştient organizată tocmai în momentul în care în cea cultă, evoluată în mod absolut autonom, pătrunde într-o proporţie permanent gîndită şi predeterminată improvizaţia. Exponentul unui astfel de moment de intersecţie este Dave Brubeck.

Compozitor cu serioase studii muzicale în jazz, promotorul unei organizări care-l situează în aceeaşi orientare cu Thelonius Monk sau Ornete Coleman, Brubeck nu este considerat acum cincisprezece ani, de către André Hodeir, ca un exponent al jazzului. Se pare că răstimpul de cîţiva ani în care pianistul nu s-a ocupat decît de compoziţie i-a modificat intrucîtva concepţia pentru că cel ce s-a prezentat serile trecute în faţa noastră se încadra perfect în structura genului. Personal, consider chiar că s-a accentuat prea mult, în comentarii, caracterul cerebral, intelectual, al cîntului lui Brubeck, caracter foarte palid în faţa minuţios gînditelor suspensii şi gradaţii ale unui pianist genial ca Thelonius Monk. Fără a-i putea reproşa prea multe, Brubeck nu a vădit, pe de altă parte, nici un surprinzător dar improvizatoric şi nici o pianistică ieşită din comun, fiind umbrit din multe puncte de vedere de predecesorul său Earl Hines. A beneficiat însă de o formaţie în care basistul şi bateristul erau maeştri incontestabili.

Nu întîmplător l-am păstrat „pour la bonne bouche" pe Gerry Mulligan, capul de afiş al experienţei jazzistice autumnale. Iniţiator al stilului „cool" ca membru al nonetului Miles Davis (unde alături de marele trompetist-conducător al formaţiei, se produceau personalităţi covîrşitoare ca Charlie Parker sau Dizzy Gillespie), Mulligan este azi una din gloriile jazzului, iar noblaţa cîntului său, degajarea ritmică (saxofonistul este promotorul unor inovaţii metro-ritmice şi al eliberării de quadratura clasică), graţia şi jerfitatea cu care execută desenele cele mai complicate ne-au dovedit-o din plin. Cu o emisie curată şi întrucîtva liniară, mai apropiată de cea a marelui Charlie Parker decît de a clasicilor Coleman Hawkins sau Johny Hodges, Mulligan a desfăşurat în faţa ochilor noştri o tehnică instrumentală şi mai ales o imprevizibilă forţă de asociaţie improvizatorică ce l-au situat imediat în rîndul celor mai mari ai jazzului.

Costin CAZABAN

PLASTICA

Profesiune de credinţă neintenţionată

Nu m-am gîndit niciodată să semnez un comentariu plastic. Unele lucruri care-ţi plac foarte mult tind să se sustragă lucidităţii. Mai ales lucidităţii scrise. Voi continua deci, în ciuda acestei rubrici, să nu mă specializez, cum se spune, păstrîndu-mi spontaneitatea. Nu sînt primul poet care se simte tentat de-o atare aventură.

Pe de altă parte însă, într-un fel, lucrul mi-e familiar. Am început să scriu poezie, conştient de forţele mele, într-o epocă de aur, cînd paşii mi se împleticeau zilnic şi seară de seară cu paşii unui Eugen Popa, Constantin Dipşe, Naum Corcescu. Nările mi-erau impregnate de mirosul culorii proaspete şi al tutului înfăşurat în cîrpe umede. De-atunci, adică de-acum douăzeci şi ceva mai bine de ani, o bună parte a vieţii mele s-a consumat prin atelierele prietenilor mei plasticieni. Sînt mulţi şi voi încerca, la timpul potrivit, să scriu cîte ceva despre fiecare dintre ei. Îmi revine această obligaţie de onoare. Şi cum sînt încă la vîrsta cînd se mai pot lega încă prietenii, sau măcar cunoaşteri reciproce în aria artei, nu voi omite numele noi. Miracolul talentului complineşte şi e la fel de profund cu cel al prieteniei.

Există probabil o linie fundamentală a gustului plastic. El se înscrie şi porneşte din cheagul cîtorva personalităţi cu totul excepţionale. Dacă-mi scormonesc bine memoria, triada revelaţiilor mele în materie de artă plastică, marii artişti clasici moderni la care mereu revin, prin comparaţie sau adăogire, sînt Brâncuşi, Anghel şi Ţuculescu. Nu-i o noutate. Perseverenţa în fixaţii, devenite la un moment dat obsesii, te organizează însă şi-odată marcat, te-nfăşori în ele ca viermele în gogoaşa lui de mătase.

L-am văzut pe Brâncuşi la Expoziţia de la Palat. Serii fericit adunate. Unele complete. Bijuterii preţioase pierdute pe pămînt dintr-un mare exod al zeilor. Ar fi trebuit puse sub cristaluri grele, în lumină şi încăperi separate, pentru a le surprinde adevărata valoare. Totuşi eu îl prefer pe Brâncuşi de la Tg. Jiu. Acolo evidenţa geniului său nu are margini. Piatra şi metalul respiră, trăiesc, se opun şi se combină în acelaşi timp cu mediul înconjurător mai fragil. Natura este fundalul unei maxime ierarhizări. Nu ştiu dacă era toamnă, dar în mintea mea aşa s-a adîncit, o toamnă gravă şi inundată de un galben cum numai în Bucureşti poţi întîlni, cînd ochii mei s-au răstignit galeş pe Luchian-ul şi Andreescu-l lui Anghel. Două fantasme hieratice în curtea Muzeului Simu, atît de friabile în materialitatea lor de ipsos copleşit de suflet. Binecuvîntate apariţii şi tragice. Spiritualitatea unui neam cu vocaţia interiorizării meditative. Cît despre Ţuculescu, intrat în pînzele lui de la Dalles, am dat îndărăt, am ieşit pe coridor să iau o gură de aer mai rece. Pentru atari adîncimi, pentru asemenea lavă de culori, se cere o deosebită rezistenţă morală. Şi-acum Ţuculescu mi se pare suportabil numai după o anume asceză fizică şi sufletească. Marele său testament orbeşte pe cei impuri.

Nu intenţionam să fac o profesiune de credinţă. Iată-mă intrat totuşi pe făgaşul comun. Şi nici nu ştiu dacă ne întoarcem veşnic la primele iubiri. Dacă ele, hotărîndu-ne destinul, ne urmăresc şi tind la noi întrupări. Ar fi umilitor să întîlnim aceleaşi lucruri la infinit. Diferenţa se saltă, fulgurează şi se reîntoarce la matcă, îmbogăţită, după ce se rosteşte în sinele propriului cuvînt.

Grigore HAGIU

SPORT

Olanda, nu

Cu accidentele astea de automobil şi cu ştiţi dumneavoastră ce se mai întîmplă pe terenurile noastre de fotbal, vorba crainicului sportiv de la Amsterdam, nici nu ne aşteptam la mai mult, totuşi bine că Angelo Niculescu, patronul azilului, n-a introdus în echipă pe toţi şontorogii candidaţi, în cap cu mutul de la manutanţă. El ştia că pensionarii săi nu făcuseră cum trebuie antrenamentul respectiv cu pălăriile, ochii de sticlă, cîrjele, picioarele de lemn şi toată recuzita OPEREI DE TREI PARALE, ştia acest lucru, dar, spirit conservator, a contat pe naivitatea cetăţenilor : lasă că nu se vede, „vine zăpada şi la primăvară are să fie din nou bine" — am citat partea întîia a prohodului vesel cîntat la urmă pe două voci de Cristian Ţopescu şi Cornel Dinu, care a studiat mi se pare dreptul şi care a dovedit, cu acest prilej, că la nevoie ştie să fie şi „avocatul diavolului".

„Nu ştiu de unde au olandezii atîtea petarde" alexandrinul acesta sublim de pe la mijlocul plîngerii cu lacrimi picurate în microfon, merită toată atenţia... vă rog, recitaţi, repetaţi în gînd versetul elegiac, murmuraţi-l cu noi încă odată, pios, cu ochii la cer :

NU ŞTIU DE UNDE AU OLANDEZII ATÎTEA PETARDE... şi veţi descoperi misterul înfrîngerii, voinţa de salpetru a lui Neptun, tatăl olandezilor zburători.

O singură dreptate a avut antrenorul naţional lei şi el a reuşit să ne demonstreze, cu strălucire acest lucru, tocmai acum, că Dobrin, cu fudulia, cu ambiţia lui de a băga mingea printre picioare, de a ne da „recitaluri" — (Cryff l-a deposedat din prima secundă a jocului, anticipînd restul) — cum zice primadona, presa liricosportivă de la noi, e cel mai catastrofal jucător, cînd e vorba de o partidă serioasă, şi că de aceea l-a ţinut pe tuşă la Guadalajara.

Încolo, prea cuviosul Hălmăgeanu bătea mătănii în careul de şaisprezece metri ; fratele Lupescu împărţea anafură ; diaconul Dumitrache se uita pe furiş în oglindă ; sfîntul Dembrovski, cu moaştele nerestabilite, oferea în stînga şi în dreapta broşuri cu adormirea maicii domnului, pasînd cu evlavie, ca mai toţi fraţii săi de credinţă, la aproapele lor, adversarul, astfel încît tragem nădejdea că pe viitor locul de reculegere al „lotului" nu va mai fi Snagovul, ci mănăstirea Cernica.

Am uitat să spun că „dascălii" din strană, cînd nu cîntau pe glasul al optulea, (în care intră şi undele scurte) umpleau zeloşi cădelniţele cu tămîie ; tămîie avem, slavă domnului, nu ducem lipsă, Federaţia are în pivniţă cîteva tone.

P. S. Noroc cu arbitrul, cu scoţianul. A fost atît de corect, — parcă ar fi ţinut cu noi.

SUPLINITOR IX

revista străină

● *IUNOST (nov. a.c.). Cu prilejul împlinirii a 150 ani de la naşterea lui Friederich Engels se publică un montaj de documente referitoare la tinereţea filozofului. Dintre ele amintim : un fragment dintr-o poezie a tînărului Engels datînd din anul 1836, fragmente de articole precum şi extrase din corespondenţa cu membrii familiei şi cu prietenii de gimnaziu.*

● *L'EXPRESS (23-29 nov.a.c.). De curînd a avut loc la Paris premiera unui nou film de Claude Leloch,* Le Voyou. *Cu o distribuţie din care n-a lipsit Jean-Louis Trintignant, filmul a fost prezentat la Club 13, într-un hotel proprietate personală, de pe strada Hoche. Această neobişnuită „casă de cinema" cuprinde două săli de proiecţie (cele mai bine echipate din Paris), zece săli de montaj şi două saloane de recepţie. Cît despre film, François Nourssier scrie printre altele : „Filmul înfăţişează o evadare (reuşită), un kidnapping (perfect), un tată căţărnăit care nu e decît o canalie şireată, poliţişti sceptici şi stîngaci — pe scurt : un anti-Melville".*

● *HEBDOMANAIRE POLONAIS (nr. 46, a.c.). Noua formă de învăţămînt experimentată în universitatea varşoviană — cursuri predate de profesori-invitaţi — pare să se bucure de un real succes. Din iniţiativa Institutului de filologie, primele invitaţii au şi fost lansate. Ele se adresează unor scriitori de prestigiu, precum Jaroslaw Iwaszkiewicz, Wojach Zukrowski, Leslaw Zukrowski, Leslaw Barteloski care vor conferenţia despre operele lor sau despre momente importante ale literaturii poloneze.*

● *Al doilea canal al televiziunii poloneze îşi dedică o parte din programul său popularizării unor importante opere în proză. Astfel, în momentul de faţă, telespectatorii urmăresc episoadele foiletonului* Jacques *(după Familia Thibault de R. M. du Gard), urmînd să vizioneze* Pentru cine bat clopotele *(după Hemingway),* Donul liniştit *(după Solohov),* Nopţile şi zilele *(după Dabrouwska). Menţionăm că programul prevede în exclusivitate opere în proză ignorînd, ca atare, piesele de teatru sau lucrările scrise special pentru televiziune.*

● *SCALA (dec. a.c.). La Frankfurt pe Main a fost creată o arhivă pentru revistele germane de tineret. Fondul grupează, pentru moment, 180 reviste apărute între anii 1945-1965.*

● *LA QUINZAINE (16-30 nov. a.c.). Spicuim dintr-un interviu luat de Gilles Lapouge cunoscutului scriitor brazilian Jorge Amado :*

Gl. L. : „Mi-aţi spus că nu vă place să vorbiţi despre literatură.

J.A. : „...N-am nimic împotriva criticilor. Ei îşi fac meseria şi şi-o fac, cu siguranţă, foarte bine. Eu, eu scriu povestiri. Observaţi, nu vreau să fac pe scriitorul care ignoră literatura. Citesc. Există cărţi pe care le iubesc şi cărţi pe care le admir".

G.L. : „Adică ?

J.A. : „Ei bine, dacă citesc o carte de Miguel Angel Asturias sînt încîntat şi, în acelaşi timp, puţin trist pentru că îmi spun : „Iată cartea pe care mi-ar fi plăcut să o scriu". Dar dacă citesc un text de Borges sînt beat de admiraţie şi îmi spun : „Iată un text pe care nu regret că nu l-am scris". Ca să revenim la critici, mă întreb dacă aştăzi ei nu acordă prea multă importanţă problemelor formale... Trebuie să vă spun, de asemenea, că noi ceilalţi, scriitori braziliені, n-avem o viaţă literară în sensul francez al termenului. Să vă spun o întîmplare : într-un sat era o sărbătoare. Ţăranii beau mult şi unul din ei se apropie de pastorul satului zicîndu-i : „Nu vă dăm de băut pentru că sînteţi predicator". Şi pastorul : „Ascultă, eu sînt predicator numai cînd predic. Cînd beau, sînt băutor". Iată. În Franţa scriitorii sînt scriitori douăzeci şi patru din douzeci şi patru de ore. Noi ceilalţi, cred, mai curînd, că scriem pentru că trăim. Şi să vă mai spun o întîmplare. Un scriitor stătea în grădină şi se legăna într-un hamac. Un vecin trece, îl salută şi îi spune : „Sînteţi pe cale să vă odihniţi". „Nu, răspunde scriitorul, sînt pe cale să lucrez". A doua zi, scriitorul taie iarbă în grădină ; acelaşi vecin îi spune : „Sînteţi pe cale să lucraţi ?" Şi scriitorul „Nu, să mă odihnesc".

● *Trecînd în revistă principalele studii de lingvistică publicate în ultimii ani George Mounin constată că, în ciuda numărului lor ridicat, în Franţa continuă să lipsească „bunele descrieri ştiinţifice de ansamblu, omogene, ale francezei scrise şi vorbite în sec. XX. O singură carte întruneşte sufragiile exigentului comentator :* Franceza fără fard *de André Martinet (Presses Universitaires de France).*

● *PARADE. Buletinul de artă englez ne informează despre cel mai tînăr muzeu al Angliei. Este vorba despre* British Piano and Musical Museum *din Brentford (11 km. de Londra), unde colecţionarului de instrumente muzicale vechi şi mai cu seamă unicate — inginerul electrician Frank W. Holland — i s-a pus la dispoziţie o biserică scoasă din uz. Inginerul numără printre piesele sale celebre un pian vertical datînd din 1878 ; pianul lui Clementi din 1851 ; o violină acţionată cu aer. Adevărata originalitate a muzeului constă în faptul că timp de o oră şi jumătate, cît necesită vizitarea muzeului, eşti obligat să asculţi toate exponatele...*

● *Dintr-un alt buletin Parade, aflăm condiţiile înfiinţării şi „părinţii", de data aceasta, a celui mai tînăr Teatru din Anglia, şi anume TRAVERS THEATRE din Edinburgh, care a luat naştere în 1963 şi care în cei şapte ani de existenţă a izbutit să-şi facă un renume ce a trecut de mult Canalul Mineii. Înfiinţat de un grup de tineri entuziaşti, ca o urmare a celebrelor Festivale Internaţionale din Edinburgh, acest teatru „pe şine" a reprezentat autori din toate epocile, în montări orginale pe o scenă miniaturală. Repertoriul cuprinde : Shakespeare, Euripide, Ibsen, Cehov, Shaw, Arrabal, Sartre, Eschil.*

● *SATURDAY REVIEW nr. 50 din noiembrie publică ampla recenzie a lui Benjamin DeMott, despre şase studii apărute în cursul lui 1970. despre Shakespeare. DeMott, cunoscut eseist şi romancier american, atrage în mod special atenţia asupra lucrării lui S. Schönbaum intitulată SHAKESPEARE SLIVES, în care ne sînt făcute cunoscute nenumăratele modalităţi absurde de a-l descrie sau identifica de-a lungul secolelor pe Marele Will. Unii îşi luau „informaţiile" pe calea cea mai directă — prin spiritism ; alţii prin criptograme din biblie etc...*

● *În acelaşi număr al revistei S.R. se face publicitate ultimei cărţi a comandantului Jacques-Yves Cousteau : RECHINUL, cartea marei aventuri subacvatice a echipajului vasului „Calypso", care de patru ani cutreieră mările şi oceanele, urmărind şi studiind, în cea mai mare intimitate, pe care a îndrăznit-o vreodată omul, viaţa uneia dintre cele mai vechi şi nemodificate specii de-a lungul erelor : rechinii.*

● LES NOUVELLES LITTÉRAIRES *(19 nov., a.c.) La Petit Palais s-a deschis expoziţia* Secolul lui Rembrandt *organizată în comun de departamentul de pictură al muzeului Louvre şi inspecţia generală a muzeelor din provincie. Este a treia manifestaţie dedicată tricentenarului morţii lui Rembrandt, celelalte două fiind* Rembrandt şi timpul său *şi* Cele mai frumoase aqua-forte de Rembrandt.

● *În paginile 1 şi 8—9 două articole interesante pe marginea expoziţiei André Gide deschisă recent la Biblioteca naţională —* Les Passions selon Gide *de Jean Montalbetti şi* Gide ou l'expérience de soi de Jean Delay.

● *Se continuă ancheta (deschisă în ianuarie 1970) cu privire la ecourile culturii franceze în străinătate. În numărul de faţă, Paul Albert Glastre se referă la „prezenţa universitară şi culturală a Franţei" în Belgia.*

● *La rubrica* La Boite à couleurs *se atrage atenţia asupra expoziţiei pictorului A. Ciucurencu (Galeria Marcel Berheim): „El se foloseşte de tente care exaltă natura sub aspectele ei elementare, într-un fel de intimitate cu materia, intimitate care nu e lipsită de farmec şi poezie.*

● LE MONDE *(27 nov., a.c.) Premiul Jean Cocteau de poezie a fost decernat în acest an lui Michel Bataille pentru culegerea de poeme* Le cri dans le mur.

● *În articolul intitulat* Go-Mo-Jo artist şi artizan al Chinei noi, *Michelle Loi se referă pe scurt la două apariţii editoriale recente în colecţia* Connaisences de l'Orient : Poeme *şi* Anii copilăriei, *ambele aparţinînd lui Go-Mo-Jo. De asemeni, se publică cîteva traduceri din volumele de poezie* Vîntul de est, Vaza *şi* Zeiţa.

● *O nouă colecţie de cărţi la editura Garnier — Criticii timpului nostru. Primele texte (însoţite de articole introductive, cronologii şi bibliografie) vor purta semnăturile lui Malraux, Camus şi Claudel.*

U. V. Z.

VACHEL LINDSAY

VACHEL LINDSAY s-a născut în anul 1879 la Springfield, în Statul Illinois.

La douăzeci şi şase de ani a început să călătorească prin Florida, Georgia şi insulele Caroline, ca un modern trubadur ; scria versuri vrînd să convertească pe necredincioşi şi să stimuleze pe **acei ale căror visuri curate se pierd în sate şi oraşe sordide**. Sublinieri muzicale însoţeau recitativele poetului-Călător, reînviind strînsa legătură dintre poezie şi muzică.

Vachel Lindsay a fost, prin excelenţă, poet al poporului, el n-a pregetat să se exprime în termenii cei mai simpli. Criticul Louis Untermeyer spune despre Lindsay că **părea să scrie cu o mînă, iar cu cealaltă să pipăie pulsul mulţimii.** A făcut mai mult decît atît : visa ca toţi oamenii să aibă preocupări artistice şi orice comunitate, cît de neînsemnată, să fie un centru al frumosului. Prin aceasta el a fost un democrat ale cărui predici, deşi difuzate prin saxofon, n-au fost pentru aceasta mai puţin eficace.

Suita **Privighetoarea chinezească,** poem inspirat de o veche tapiserie, trece drept opera de subtilă imaginaţie, cea mai izbutită a lui Vachel Lindsay.

Timp de peste douăzeci de ani poetul a fost animatorul credinţelor sale, călătorind fără răgaz prin State, însufleţindu-şi auditoriul, dar istovindu-şi forţele.

Bolnav, Vachel Lindsay s-a sinucis la New York în anul 1931, la vîrsta de cincizeci şi trei de ani.

Margareta STERIAN

Generalul William Booth intră în rai

Mîndru, în frunte mergea Booth cu toba mare
de-alamă
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Grav surădeau sfinţii şi spuneau : „Iată-l, a venit."
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Urmau leproşii rînduri, rînduri,
Aşteptînd, din umede şanţuri, careva să-i admire.
Apoi, femeile de stradă şi învechiţii în rele.
Spirite stăpînite încă de patimi grele, suflete
neputincioase :
Sfinţi roşi de vermină, cu răsuflarea mucegăită,
Legiuni de fiinţe murdare de pe meleagurile morţii
adunate :
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Fiece coclau de pe lume şi-a trimis jumătate din
efectiv :
Booth, găsind că nu sunt destui, bombănea nemulţumit.
Toate stindardele ce flutură pe pămînt,
Glorioasele, veşnicele colori, defilau ;
Tineri cu voci puternice cîntau, banjo-ul spunea —
Bang !
Extatic, fanatic, cîntau şi strigau :
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Aleluia ! Ciudat mai era de văzut
Ocnaşi cu cefe de taur plimbîndu-se'n voie,
Nebunii suflînd din trompete, tu-tu-tu, ciudat era de
privit,
Tu-tu-tu, drept înaintea lor şi'n văzduhul cel aurit :
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Booth a murit orb, dar credinţa sa îl mîna,
Ochii tot pe căile Domnului şi-i aţintea.
Booth mergea'n frunte, avea'nfăţişare de comandant,
Chip şi ascuţime de vultur neînduplecat,
Barba'n vînt, ţinută poruncitoare,
Nedesmînţit — şi în această sfîntă ţară.
Iisus ieşi în poarta cerescului tribunal
Şi asupra sărmanilor întinse mîna spre binecuvîntare ;
Booth nu-l văzu, dar conduse bizara trupă
Jur în jur pînă isbuti în curtea cerescului tribunal să
ajungă.
Şi'ntr'o clipă toată această sgomotoasă adunare,
În mare ţinută, defila în pas de paradă.
Paraliticii desmorţiţi şi schilozii'ndreptaţi,
Ochii orbi în dulcea lumină nouă scăldaţi,
Decăzutele, viciosii, într-o clipă din nou curaţi !
Adio chipuri de fiară, guri strîmbe şi feţe hidoase —
Sibile şi magi deveneau şi strălucitori atleţi,
Stăpînitorii imperiilor şi ai codrilor verzi !
Avea aripi de foc oştirea şi sandale'n picioare
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?
Şi se lua la trîntă cu ale îngerilor oşti cîntătoare
În sîngele Mielului v'aţi spălat de păcate ?

Privighetoarea chinezească

Fragment (Finalul)

Lîngă oraşul numit Han, oraşul păunilor,
Lîngă oraşul numit Han, oraşul privighetorilor,
Oraşul privighetorilor,
Cîntă pasărea cu ciudată veselie,
Fluturînd, fluturînd, fantomatica, cenuşia,
Vaga şi tristă melodie finală —
Parcă ar fi desfăşurat lungul fir al unei gogoşi de
mătase,
Parcă ar fi cîntat de sufletul celui ce-n lanţuri
dispăruse în bolta întunecoasă:
„Am uitat balaurii mari,
Prietenoşi şi chei,
Veseli, nebuni —
I-am uitat —
În beznă stau mîndrele porţi ale pierdutului nostru
palat.
Abia mai ştiu
Că demult au existat eroi,
Şi dureri mai mari decît le poate îndura inima.
Lupii erau în păduri
Şi mieii în ţarcuri,
Cuiburile în vîrful migdalului — pomul etern verde —
Şi al dudului negru ...
Viaţa, graba şi bucuria — uitate —
Ani şi ani — mi-i amintesc numai pe jumătate ...
Omul e-o tortă şi, degrabă, este cenuşe,
Mai şi lunie, apoi Decembrie, luna cea moartă,
Decembrie, luna cea moartă şi lunie iar.
Cine să pună capăt incilcitelor mele vise ?
Viaţa este un gherghef în care se ţes iluzii...
Mi-amintesc, mi-amintesc de fantomatice dantele şi
văluri
În iatacul plin de umbră al amanţilor,
Ce-şi inclinau unul dinaintea celuilalt faţa arzătoare,
Rostindu-şi fiecare rolul său.
Ecoul glasului lor e nestîrşit
În bolta roşie a inimii mele.
'Iubite, iubite, iubit'
Îşi spuneau unul altuia.
Cred că vorbeau despre primejdii trecute.
Cred că, apoi, despre linişte nesfîrşită au vorbit.
De un lucru îmi amintesc bine :
Primăvara a continuat la infinit,
Primăvara a continuat la infinit,
Spuse privighetoarea chinezească.

În românește de Margareta STERIAN

Streinu

„Mare e moartea
peste măsură
sîntem ai ei
cu risul în gură..."
Rilke

Eram la Cernica pe malul lacului.

Lîngă mine poetul îşi lua rămas bun...

De mult, cînd m-am întîlnit cu Streinu într-o redacţie m-a atras eleganţa firii acestui om minunat. Îl priveam şi-l ascultam atunci şi mereu cu o plăcere ce nu o întîlnisem.

Avea noblеţea înăscută a cuvîntului şi a firii. Un har ascuns ce-l făcea să se apropie de orice om. Privindu-l ţi-l imaginai departe proiectat în timp firesc şi simplu ca un visător ce a fost.

A trecut ultima zi frumoasă a verii. Eram la Florenţa şi priveam împreună depărtările şi Arno care urca încet ca un drum sclipitor spre cer. Era acelaşi apus ca şi la Cernica, mai roşu poate aici ca o prevestire.

Nu mi-aş fi imaginat atunci şi niciodată că omul care stătea lîngă mine privind jeratecul înserării, prietenul meu şi al vostru, nu va mai fi peste cîteva ore. Totul s-a petrecut cu iuţeala şi cruzimea unui coşmar.

Îl priveam în camera lui, întins, parcă dormind şi lumea din jur năucită de durere şi încă nu eram convins de cea ce văd. Îi priveam cărţile, tablourile, lucrurile în care trăia, pe cei ce-i lăsa zdrobiţi şi singuri şi tot nu-mi puteam crede ochilor.

A mai plecat dintre noi un Cavaler al Poeziei...

Pe paginile albe mîna nu va mai cutreiera adunînd rodul cuvintelor. În poarta casei lui vîntul va stringe lîngă frunze, umbrele paşilor săi risipiţi pe drumul eternităţii.

Nu vom şti niciodată de ce a plecat atît de repede. E taina ce trebuie dezvăluită într-un ceas al vieţii fiecăruia în parte. De noi s-a înstrăinat doar cu trupul : ...„Cînd, arzătoare viaţa / ne-o credeam în toi / moartea, în miezul fiinţei / plînge în noi".

Mihu VULCĂNESCU

CHIRIL COVALGI

(U. R. S. S.)

În larg

Am văzut un înotător strălucind tericit
Trupul lui ager, în valuri cînta
Zburînd şi săltînd din nadir spre zenit,
rupînd gravitaţia care-l lega.
Am văzut un înotător dizolvîndu-se-n zare
negînd şi uitînd ţărmul cel care
cu o cîrjă de lemn pe nisip, îl aştepta.

Vînătorul

Ştii fără greş meşteşugul
în care frumosul îţi pică
Prin vizor pînă la suflet
pupila, vederea-şi ridică.

În zbor prada pîndind-o, —
ţintirea-i aproape în gol
cînd inima sărutată de gloanţe
o presimţi cum profetul prevestitor

Îndeminarea, — cam leneşă şi plictisită
aproape se joacă ţinînd
cioara în mînă şi pe cer cocostîrcul
cel care este fiind

Dar nu ţii nici sălbatecă pasăre-n mînă
nici cioara domesticită
Pămînt şi cu ceruri s-au înţeles
să ţi le preschimbe în clipă clipită
...vînătorească izbîndă ca vîntul
o necioară înhaţi şi- necocostîrcul...

Meşterul timpului

— Repară-mi ceasornicul, —
balansează aidoma unui talger gol
de cîntar,
fluturã ca ferestrele trenului —
Repară-mi zilele plicticoase
cele mai tocite decît veşnicia
cînd nopţile fericite îmi sunt
mai scurte decît ciocul de vrabie
(Meşterul îmi întoarce ceasornicul
lent surizînd)
— Viaţa, arătătoarele ţi le-a echilibrat
Acum nu mai eşti nici trist
nici vesel
Timpul cel dur, nu minte
mişcîndu-se înapoi, şi,
iată-nţelesul schimbării...
Priveşte miile de zile
cele mai lungi decît veşnica veşnicie
Din ele nu storci nici o secundă ...
Dar fericitele nopţi
ele durează,
... fericitele nopţi cele mai scurte
decît ciocul de vrabie.
În românește de

În românește de Nichita STĂNESCU

punct şi virgulă

„Manuscriptum"

„...Muzeul literaturii române a hotărît să editeze această publicaţiune periodică, în care să comunice nu numai publicului de obşte, dar şi celui de specialitate, bogăţia documentară a colecţiilor sale. În felul acesta, el e convins că va contribui la cunoaşterea vieţii şi operei scriitorilor. Titlul acestei publicaţiuni este Manuscriptum **şi el denumeşte, în forma lui solemnă, nu numai acea tortură dulce a manuscrisului, care a muncit pe marii şi micii scriitori, de la noi şi de pretutindeni, dar şi ceva din „farmecul manuscriselor".**

Am citat din articolul-program, semnat de acad. Perpessicius, directorul Muzeului literaturii române şi conducătorul publicaţiei. Fragmentul defineşte cum nu se poate mai potrivit scopurile noii apariţii în ansamblul revuisticii româneşti contemporane. Într-adevăr, necesitatea de maxim interes a unei asemenea publicaţii de profil cu totul distinct, precum Manuscriptum, nu poate fi pusă sub semnul îndoielii de nimeni. Dovadă indubitabilă stă chiar sumarul acestui prim număr, concludent prin diversitatea rubricilor şi prin valoarea materialelor înserate în spaţiul lor. De exemplu, la rubrica Destăinuiri, articolul Vocaţia mea poetică **s-a ivit la 14 ani, de Al. Philippide ; urmează pagini inedite din Mihail Sadoveanu şi Ionel Teodoreanu ; la Epistolar, o amplă corespondenţă între Panait Istrate şi Remus Cioflec, la care se adaugă un alt compact grup de scrisori adresate de G. Ibrăileanu lui Paul Zarifopol. Apoi, alte rubrici conţinînd şi ele texte nu mai puţin pline de substanţă inedită, aparţinînd lui Ion Vinea, Vasile Voiculescu şi alţii.**

Salutăm deci cu deosebit entuziasm apariţia revistei Manuscriptum **şi urăm redacţiei ei cît mai multe şi mai trainice succese.**

RED.

Un tezaur al monumentelor istorice

O întreprindere ca aceea pe care cu un curaj rar şi-a asumat-o Nicolae Stoicescu, de a ne dărui repertoriul complet, ştiinţific, al tuturor localităţilor şi monumentelor medievale din România merită în chip particular atenţie şi preţuire din partea cercetătorilor, ca şi a iubitorilor culturii româneşti. Titlul modest : Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România. I Ţara Românească, **nu acoperă îndeajuns bogăţia celor două volume, primele dintr-o serie de şase, însumînd cam 800 de pagini, care ne oferă înlesnirea neaşteptată de a cunoaşte toate monumentele medievale muntene, împreună cu istoricul lor sumar şi toată bibliografia ce le priveşte. Să ne închipuim bucuria pe care Alexandru Odobescu, Nicolae Iorga sau atîţia alţi cercetători ai culturii noastre vechi ar fi avut-o în faţa unui instrument de documentare care deschide porţile oricărei reconstituiri şi cunoaşteri complete a operei de creaţie din tot cuprinsul unei provincii româneşti.**

Am cunoscut lucrarea încă de acum patru-cinci ani, cînd apărea, treptat, într-o revistă culturală olteană. Am folosit-o cu optime rezultate în ediţia Operelor lui **Alexandru Odobescu, începută sub îndrumarea regretatului Tudor Vianu, şi este cazul să mărturisesc că am avut în** Repertoriul lui N. Stoicescu **cel mai bun călăuz pe urmele a tot ce au înfăptuit istoricii precedenţi ai culturii noastre pentru cunoaşterea monumentelor Ţării Româneşti. Ediţia publicată acum depăşeşte însă, printr-un nou efort, avantajele celei pe care o menţionasem în comentariile lucrării amintite.**

Aşadar, cu un laconism care singur explică în ce fel un asemenea tezaur a putut încăpea numai în 800 de pagini, autorul ne spune, pentru fiecare localitate din Muntenia şi Dobrogea : cînd este menţionată localitatea pentru prima oară în documente şi în care document ; ce monumente adăposteşte, iar pentru fiecare dintre acestea istoricul pe scurt, izvoarele documentare, studiile publicate despre el. Informaţia priveşte istoria noastră vreme de un mileniu, începînd din secolul al X-lea. Studiile citate sînt eforturi ale ştiinţei româneşti înregistrate pînă în anul 1968. La sfîrşitul volumului al II-lea autorul dă un Indice cronologic al principalelor monumente de arhitectură **şi un** Indice al ctitorilor acestor monumente. **Cine va dori să ştie ce s-a construit în Ţara Românească într-un interval oarecare, nu va avea decît să consulte primul indice. Cercetătorul activităţii de ctitor a lui Mircea cel Bătrîn, Neagoe Basarab, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu, le va găsi întreaga operă sistematic expusă în al doilea indice.**

O asemenea lucrare dă cercetătorului siguranţă în lucrările sale şi îi scuteşte timpul necesar investigaţiilor introductive atît de penibile şi, uneori, atît de incomplete. Cu instrumente de genul celui pe care ni-l dăruieşte acum N. Stoicescu, drumul spre cercetările de sinteză este înlesnit într-un chip greu de apreciat îndeajuns.

Autorul ne asigură că are încheiate şi următoarele patru volume cuprinzînd, după aceleaşi criterii, repertoriul monumentelor noastre din Moldova şi Transilvania. Îi cunoaştem, de asemenea, lucrarea privind monumentele bucureştene, publicată în 1961, într-un tiraj insuficient, şi de care avem în continuare atîta nevoie. Am fi fericiţi să vedem aceste eforturi onorate de una din editurile noastre care să grăbească apariţia — sau retipărirea — unor lucrări al căror folos este inutil de subliniat. Dacă nu ar fi decît economia de timp pe care o realizează orice consultant al acestor repertorii şi argumentul contemporan prin excelenţă ar fi impozabil oricui. Dar credem că adevăratul argument este altul : Repertoriile complete ale monumentelor medievale româneşti, cărora autorul le-a consacrat peste zece ani de migăloase străduanii ne restituie chipul bogat, nuanţat şi atît de frumos al Ţării din epocile ei de maximă creaţie artistică. Şi este firesc să dorim a vedea cît mai curînd rezumatul ştiinţific, documentat, al acestui chip.

Înainte de a încheia se cuvine să aduc aci calde elogii instituţiei care, înţelegînd însemnătatea şi utilitatea unei asemenea opere pentru cultura românească, a făcut ca ea să vadă lumina tiparului, asigurînd în acelaşi timp mijloacele necesare editării celorlalte patru volume ale colecţiei.

Virgil CĂNDEA

„Verso" din Chile

Un tip tradiţional de poezie cîntată, verso a fost descoperit în regiunile rurale din Chile. Structural, alcătuit dintr-un catren iniţial, ea conţine cinci strofe octosilabice de cîte zece versuri (décima), primele patru strofe fiind catrenul glosă, iar ultima intitulată „desoedida" (adio). Muzica din verso se bazează pe diferite motive de recitativ cu nişte cadenţe caracteristice descendente, realizînd o formă binară simplă. În popor, verso este cunoscut sub denumirea de canto a lo pueta, **„cîntare ca de poet". Verso chilean prezintă o mare unitate organică şi funcţională, îmbinînd elemente poetice şi muzicale. Interpretul, „cantor de versos", trebuie să întruneacă nu numai calităţi vocale deosebite, ci şi o mare iscusinţă în a sincroniza perfect textul poetic şi melodia vocală cu acompaniamentul. Cantorul nu trebuie să fie neapărat şi poet, el poate folosi şi versurile altuia, acompaniamentul şi vocea fiind mai importante decît poezia, pentru că poetul care ştie mai multe poeme dar care nu are voce frumoasă şi nu cunoaşte toquios poate să scrie versuri, însă în materie de „cantor" este lipsit de valoare.**

Instrumentul de acompaniament este chitara cu cinci sau şase coarde. Anumite aspecte morfologice ale stilului strict verso **amintesc de medievalul** chanson de geste, **iar tempo (moderat) corespunde tactului medieval şi din Renaştere — tactus alla breve. Existenţa unor structuri modale asemănătoare celor din cîntecele populare europene actuale demonstrează rădăcina comună a acestor creaţii din Europa şi America Latină. De remarcat, legătura strînsă dintre cîntecul popular spaniol şi cîntecul european tradiţional, precum şi conexiunea acestuia din urmă cu grupuri etnice aparţinînd popoarelor indoeuropene.**

Schema tradiţională împarte verso în două tipuri fundamentale : a lo humano (lumeşti) şi a lo divino (divine), după felul motivelor pe care le tratează poemul — profane sau spirituale. Dichotomia, spaniolă la origine, deeurge din împărţirea firească şi totodată organică după funcţii recreaţionale sau de ritual, potrivit obiceiurilor populare. Veselia unei fiesta **presupune umorul, ingenuitatea poemelor a lo humano, iar ceremonialul de înmormîntare (privegHiul etc.) cere austeritatea mohorîtă a poemelor a lo divino.**

Oamenii de ştiinţă sînt de acord în privinţa faptului că romance, copla şi glosa din Renaştere ar fi fost transplantate în noul continent de copleros şi glosaderos — urmaşii acelor juglares şi ministreli din epoca medievală — astăzi supravieţuind sub formă de decima. Activitatea de educare religioasă, începută de ordinul iezuiţilor către sfîrşitul veacului XVI, pare să fi înlesnit fixarea cîtorva din aceste forme poetice şi muzicale. Există unele mărturii că iezuiţii au alcătuit texte religioase care să le înlocuiască pe cele populare laice (pe vremea aceea, în Chile). Structura muzicală a rămas însă neschimbată, iar categoria de verso **pe teme religioase — repertoriul a lo divino — s-a păstrat în regiunile din această ţară (în Melipilla, de pildă) mai apropiate de centrele de activitate iezuită.**

Nic. POPESCU

confidenţele unui maniac

Contrariul prostiei

Contrariul prostiei, constat cu mirare, nu e inteligenţa. Altfel cum ar fi posibil să vedem, în attea cazuri, o inteligenţă nu rareori excepţională, coexistînd cu cele mai crase probe de prostie, ca suficienţa, infatuarea, vanitatea, snobismul, egocentrismul, ambiţiile mărunte sau, din contra, excesive, încăpăţînarea (care nu exclude inconsecvenţele, deseori flagrante), intoleranţa şi multe altele ce viciază atît înţelegerea şi cunoaşterea cît şi comportarea. Orice s-ar spune, nici indelicateţea şi grosolănia nu ar trebui, în principiu, să fie compatibile cu inteligenţa ; cred că se înţelege ; dar în fapt totuşi sînt.

În fapt, inteligenţa nu e nici constantă, nici omnivalentă, ea funcţionează recurent, cu o frecvenţă variabilă, în raport cu care recunoaştem cuiva calitatea de om inteligent ; dar are pauze, uneori deconcertante, cînd nu de-a dreptul penibile. Afară de aceasta, inteligenţele sînt heterogene şi uneori incapabile să se recunoască mutual ; cei mai inteligenţi oameni sînt de o completă opacitate în alte domenii decît cele în care excelează.

Ne-am obişnuit, mai ales noi, cei de formaţie, cum se zice : „umanistă", să considerăm inteligenţă numai aptitudinea discursivă, o anumită vervă şi libertate a spiritului şi în principal darul de a opera cu concepte şi abstracţiuni ; desigur, în genere avem dreptate. Dar, întîlnim oameni inexersaţi în planul acesta, închegaţi în prejudecăţi, mărginiţi, într-un cuvînt : proşti, care în faţa unei probleme apropiată îndeletnicirii lor, să zicem de ordin tehnic sau mecanic, au acea siguranţă în privire şi gest, acea autoritate superbă a preceperii, pe care o îmbracă mintea omenească în exerciţiul ei specific, cel de a se aplica la obiect, de a discerne esenţialul şi de a-l raporta la generalitate. Şi atunci mai putem spune că respectivii proşti sînt complet lipsiţi de inteligenţă ?

De altminteri, origina funcţională a inteligenţei a fost nevoia de orientare şi adaptare a fiinţei umane în lumea realităţilor ; aşa cum o definea Bergson, ea e „le moyen de se tirer d'affaire". Finalitatea şi raţiunea ei suficientă e de ordin pragmatic. Aceasta e inteligenţa de care dispune orice om, exceptînd fireşte cazurile clinice de oligofrenie. Toată lumea, deci şi toţi proştii, posedă această minimală şi fundamentală inteligenţă, chiar dacă la unii nici ea nu funcţionează cu perfectă promptitudine şi eficienţă. Dar cam acesta e sensul frazei lui Descartes cu care începe Discursul asupra metodei : *„Le bon sens est la chose du monde la mieux partagee" ; numai că de fapt nu e vorba de bunul simţ ci de simţul comun. Dincolo de această comună şi minimală inteligenţă, cealaltă, pe care o admirăm pentru strălucirea sau pătrunderea ei, pentru capacitatea ei de speculaţie teoretică şi de abstractizare, e de fapt o hipetrofie paradoxală ce-şi depăşeşte şi pierde finalitatea practică ; de aceea se şi diferenţiază pînă la heteronomie. Din pasiunea gratuită a cunoaşterii din obsesia adevărului, cei pe care-i preţuim ca oameni inteligenţi se descurcă de obicei mai prost în viaţă decît proştii şi ajung uneori să-şi neglijeze interesele şi chiar să lucreze împotriva lor, păstrînd totuşi, cum spuneam la început, loc destul pentru prostia propriu zisă. Deci inteligenţa unor indivizi în situaţia asta, nu e în fond decît o prostie heteronomă.*

Dacă aşadar, inteligenţa nu e incompatibilă cu prostia, ce altă însuşire o exclude şi exonerează de ea ? Trebuie să fie una, desigur, care să implice şi inteligenţa, dar să-i dea o garanţie constantă. Inteligenţa singură nu e suficientă, dar fără ea totuşi nu se poate.

Care să fie acea mîntuitoare însuşire ? Sigur că nu geniul : prostiile geniilor nu sînt puţine, deşi parcă în genere de altă anvergură decît ale indivizilor doar inteligenţi. Cred că de fapt, contrariul prostiei e bunul simţ, însuşire deloc egal împărţită, orice ar spune Descartes. Bunul simţ nu tolerează acele triste slăbiciuni pe care le numeram la început şi cenzurează aberaţiile, oricît de briliante sau ingenioase, ale inteligenţei singure. Dar bunul simţ este, dacă ne gîndim bine, un cumul de virtuţi morale ca : echitatea, măsura, autocontrolul, reprezentarea alterităţii etc., într-o foarte largă cuprindere. Aş împinge gîndul meu mai departe spunînd că cel mai activ raport de antinomie cu prostia îl constituie iubirea, care implică atît eticul cît şi esteticul şi care nu e autentică şi întreagă fără participarea inteligenţei. Prostia este incapabilă de iubire : să nu ne înşele succedaneele ei superficiale. Dar fiindcă iubirea se identifică, în aparenţă, prin relaţia cu un obiect determinat, care-i disimulează generalitatea (de fapt încorporînd-o), putem s-o indicăm aici prin virtualitatea sau aptitudinea ei, care e bunătatea. „Un sot n-a pas assez d'etoffe pour être bon" — spunea la Rouchefoucauld. Contrariul prostiei trebuie căutat în planul etic.

Alexandru PALEOLOGU

Soare cald de toamnă

(Urmare din pag. 5)

Şi pentru că ştiu că alături de aceşti elevi se mai găsesc mulţi nedumeriţi aş vrea să vă spun acum povestea acelor lacrimi, acelor amintiri.

Şi trebuie să vă port cu mulţi ani în urma, pe cînd purtam o fundă mare albă şi pe cînd la numai şase ani mergeam la şcoală. Împrejurările erau de aşa natură încît fratele meu era nevoit să mă ia cu el la şcoală, să mă aşeze în mijlocul băncii şi să primească observaţii ori de cîte ori funda albă dispărea din banca a doua pentru a reapare într-a patra. Căci trebuie să mărturisesc, eram foarte neastîmpărată şi încă de atunci îmi începeam cariera şi-mi arătam talentele pentru care şi astăzi mai capăt cîte „o privire" sau chiar cîte „o vorbă" mai ascuţită.

Bineînţeles deci, că prezenţa mea în clasă stîrnea privirile tuturor, iar eu simţindu-mă în centru, încercam să-mi dezvălui toată puterea creaţiei mele artistice, stîrnind aproape în fiecare oră risete, zarvă şi profesori supăraţi.

Curios însă. Era totuşi o oră cînd toată străduinţa mea se arăta a fi zadarnică ; prietenii mei mai mari mă părăseau. Şi mă gîndeam : „să fi sfîrşit resursele ?" Nu. Eram gata oricînd să sar din bancă şi să încep cu instrumentul numit compas. Atunci ?

Aveam şase ani şi nu înţelegeam o clasă întreagă ; acum zîmbesc, căci peste 12 ani o altă clasă avea să nu mă înţeleagă pe mine şi să mă privească foarte curios a nedumerire.

Într-o zi, cînd presimţeam că va veni ora cu pricina, am ciulit urechile, am deschis ochii mari şi am încercat să fiu cuminte. În clasă a intrat profesorul, cel cu ochelari şi primul lucru ce-am auzit a fost : „Eii... ce-aţi pregătit voi la gramatică, bobocilor ?" Him ! Gramatică ? Cu ce s-o fi mîncînd ? Şi totuşi am ascultat. Profesorul vorbea încet, privea prin ochelari şi nu ştiu cum, dar simţeam că nu mai am talent. După oră am rămas pe gînduri. Încercam să dezleg o enigmă.

Au trecut anii, şi iată-mă prin clasa a şasea la liceu. Poate mă pregăteam să arunc cu creta, poate să folosesc instrumentul mai sus amintit, poate... dar am rămas frecînd creta în mînă şi încercînd să-mi amintesc vremuri de demult. „Şi ce-aţi pregătit voi la română, bobocilor ?" mi-a răsunat în minte iar amintirea m-a purtat cînd dezlegam primele enigme. Îmi aduc aminte, la o oră, ne-a vorbit despre Bălcescu. Dînsul vorbea iar noi vedeam imagini ce ne făceau să plîngem ; iar la sfîrşitul orei, mai aruncarăm un bulgăre de pămînt de pe marginea gropii din Palermo, unde urma să se odihnească acela care a fost Bălcescu.

Imaginea acelor ore ne rămînea mult timp în minte şi poate aşa se explica faptul că eram liniştită şi parte din orele următoare.

Acum sînt în clasa a XI-a, au trecut ani de cînd Domnul Profesor a ieşit la pensie şi de cînd n-am mai plîns la moartea vreunui scriitor sau nu m-am bucurat de frumuseţea unor peisaje ardelene. Îmi era dor de aceste ore. De aceea am fost la alt liceu, unde D-l Profesor preda limba franceză şi am avut permisiunea să asist la oră. Limba franceză ca limba franceză, dar cînd am auzit cuvîntul „bobocei" ochii mi s-au umplut de lacrimi, urechile n-au mai vrut să audă, iar eu eram purtată departe, poate la Palermo.

Astăzi îmi vine să cînt şi să rîd. Să rîd de toţi şi mai ales de mine. Să rîd de mine şi mai ales de viaţă. De această viaţă despre care ieri spuneam că are fantezie nemiloasă şi despre care astăzi zic că nimeni nu-i ca ea.

În această dimineaţă, intrînd prima oară în baie, am exclamat :

— Eroare ! Dereglare ! Întîrziere !

Şi prin aceste trei cuvinte s-a prăbuşit necunoscutul, s-au spulberat temerile şi am întrezărit visurile unei nopţi în care voi dormi ca un copil fericit.

Iată de ce are omul minte. Să gîndească şi să-şi facă probleme. Fiind un om original iată că şi gîndurile sînt cît mai originale. Iată cum timp de zece zile, m-am transpus în pielea unei lovite de soartă ; intrusă ! Şi cîte visuri negre şi cîte lacrimi şterse pentru o imaginaţie ! Dar toate aceste lucruri au ca sfîrşit un soare cald de toamnă, primitor, îmbietor la viaţă. La această viaţă care nu ştie ce-i farsa, dar care te păcăleşte uneori, ca tu să ştii şi să te fereşti.

cesare pavese

Poeme

Dimineața

Fereastra întredeschisă cuprinde un chip
deasupra întinsului mării. Pletele nedesluşite
însoţesc ritmul molatec al mării.

Nu-s amintiri pe chipul acesta.
Doar o umbră fugară, ca de nouri.
Umbra e umedă şi gingaşă cum e nisipul
dintr-o adîncitură neatinsă, în crepuscul.
Amintiri nu-s. Doar un freamăt,
glasul mării prefăcut în amintire.

În crepuscul apele blînde ale zorilor
sorb lumină ; sclipeşte chipul.
Fiecare zi e o minune în afara timpului
sub soare, o lumină sărată o pătrunde
şi gustul de roadă marină plină de viaţă.

Nu-s amintiri pe chipul acesta.
Nu există cuvinte care să-l cuprindă
ori, să-l alăture celor trecute. Ieri,
din scunda fereastră a pierit tot aşa
cum va pieri-într-o clipă, fără tristeţe,
fără vorbe-omeneşti, pe întinsul mării.

Peisaj 8

Amintirile încep odată cu-înserarea
sub răsuflarea vîntului, cînd ridici obrazul
şi asculţi glasul rîului. Apa
în beznă-i asemeni anilor morţi.

În tăcerea beznei urcă un freamăt
prin care străbat glasuri şi risete depărtate ;
se-alătură acestui zgomot o culoare înşelătoare
de soare, de ţărmuri şi de priviri limpezi.
O vară de glasuri. Fiece chip cuprinde
parcă o roadă pirguită şi o savoare pierdută.

Fiecare privire întoarsă păstrează un gust
de iarbă şi de lucruri pătrunse de soare, în seara
de pe ţărm. Păstrează un suflu al mării.
Precum o mare nocturnă această umbră
nedesluşită
de temeri şi fiori străvechi, pe care cerul o
atinge uşor
şi-n fiecare seară se-ntoarce. Glasurile moarte
seamănă cu marea ce se frînge.

Paradisul pe-acoperişuri

Va fi o zi liniştită, cu lumină rece
ca soarele ce naşte ori moare, iar geamul
va-nchide aerul murdar, lăsînd cerul.

Se trezeşte o dimineaţă, odată pentru totdeauna
în calda moliciune-a somnului din urmă : umbra
va fi ca moliciunea caldă. Va umple încăperea
prin larga fereastră, un cer mai larg.
De pe scara urcată, într-o zi pentru totdeauna
nu vor urca nici glasuri, nici chipuri moarte.

Nu va mai trebui să părăseşti aşternutul.
Doar zorile vor pătrunde în odaia pustie.
Fereastra va izbuti să-nveştmînte totul
într-o limpezime liniştită, ca o lumină.
va aşterne o umbră descărnată pe chipul întins.
Amintirile vor fi cheaguri de umbră
nişte ghemuri asemeni tăciunilor mistuiţi
din cămin. Amintirea va fi flacăra
ce încă ieri muşca din ochii stinşi.

Noaptea

Însă noaptea vîntoasă, limpedea noapte
doar de amintire departe-i atinsă,
e doar amintire. Uimită mai stăruie
tăcerea, din nimic şi din frunze născută.
Din acel timp dincolo de amintire nu rămîne
decît o vagă-aducere-aminte.

Uneori se reîntoarce-n lumină
în neclintita lumină a zilei de vară
îndepărtata uluire.

Prin fereastra deşartă
copilul priveşte noaptea pe culmi
proaspete, negre ;-l mirat de-a le vedea
-ngrămădite,
vagă şi limpede-ncremenire. Printre frunze
foşnitoare de umbră culmi apăreau costişe.
toate lucrurile zilei,
plante şi vii erau netezite şi moarte
şi viaţa altminteri era, plină de nimic, de vînt
şi de cer şi de frunze
Uneori se reîntoarce
în liniştea încremenită a zilei, amintirea
trăitelor clipe, sorbite-n lumina uimită.

Mania singurătăţii

Mininc ceva vremea cînei aproape de
fereastra clară.
În cameră s-a-ntunecat dar se mai vede cerul.
Afară, drumuri liniştite duc
nentîrziat spre-ntinderea cîmpiei.
Mininc, privind la cer — mai ştie cine cîte femei
mănîncă la această oră ? Mi-i trupul liniştit,
o muncă grea-mi sleieşte trupul ca orişice femeie.

Afară, după cină, vor veni stelele s-atingă
ţărîna pe-ntinderea cîmpiei. Stelele sînt vii
dar tot atîta cît cireşile pe care le mînînc
singuratec
Văd cerul, însă ştiu că printr-acoperişuri de
rugină
luminile lucesc şi dedesubt se iscă zgomote.
O sorbitură-adîncă şi trupul gustă viaţa plantelor
şi-a rîurilor,

simţindu-se desprins de orişice.
Puţină linişte-i deajuns şi niciun lucru nu se mai
clinteşte.
din locul său real, aşa cum neclintit e trupul meu.

Apa e limpede cum e suflarea vîntului,
dar nimeni n-o ia-n seamă.

Apare un nor
plin şi alb, care întîrzie-în pătratul de cer.
Zăreşte casa încremenită şi colina, orice
se străvede-n văzduh, vede păsări rătăcite
lunecînd prin aer. Trecători liniştiţi
umblă dealungul rîului şi nimeni nu ia-n seamă
norul mărunt.

Acum e pustiu azurul
în fereastra scundă : săgetează vertical ţipătul
unei păsări ce sfîşie larma. Acel nor
poate atinge plantele ori coboară de-a dreptul
în rîu.

Pictură de FILIPPO LIPPI — Galeria Uffizi, Florenţa (detaliu)

Stă singur orice lucru în faţa simţurilor mele
Şi e cuprins neturburat ca zumzet de tăcere.
În întuneric poţi pricepe orice,
aşa cum ştiu că sîngele-mi aleargă-n vine.
Cîmpia-e o mare scurgere de ape printre ierburi,
o cină-a lucrurilor toate, oricare plantă, orice
piatră
trăieşte-n nemişcare. Ascult cum hrana îmi
nutreşte vinele
cu tot ce vieţuieşte pe cîmpie.

De noapte nu ţin seamă. În pătratul de cer
îmi susură toate miresmele, şi-o stea măruntă
se zbate-n gol, departe de-orice hrană,
departe şi de case, diferindu-se... Nu-şi ajunge
sie-şi,
simte nevoia mai multor tovărăşii. Aici, pe
întuneric, singur.
mi-i trupul liniştit şi-l simt stăpîn.

Poggio Reale

O fereastră scundă dincă spre un cer liniştit
alină inima ; cineva a murit mulţămit.
Afară sînt plantele şi norii, pămîntul
şi chiar cerul. Aici pătrunde pînă sus murmurul
lor
în larma vieţii-întregi.

Fereastra deşartă
nu destăinuie că sub plante se află coline
şi că rîul şerpuieşte departe, sub cerul liber.

Omul întins pe pajişte ar trebui să-l simtă
în răsuflarea ierbii. Dar nu-şi clinteşte privirea ;
doar iarba se mişcă. Se vede că-i mort.

Poetică

Băiatul a băgat de seamă că arborele-i viu.
Dacă frunzele fragede se deschid la îndemnul
luminii, sfîşiind necruţătoare, cît de greu
suferă aspra scoarţă. Vieţuieşte totuşi în tăcere.
Lumea întreagă-i acoperită de plante ce sufăr
în lumină, şi nu se-aude nici măcar un suspin.
E o lumină moale. Băiatul nu ştie
de unde vine, s-a-nserat; însă fiece trunchi se
desprinde
din adîncuri vrăjite. Peste o clipă e întuneric.

Băiatul — mai e cîte unul care rămîne băiat
multă vreme, — căruia îi era teamă de întuneric,
umblă pe străzi şi nu ia seama la casele-
întunecate
în amurg. Capul îl pleacă-ascultînd
o-îndepărtată amintire. Prin străzi pustii
asemeni unor peşte se-adună o tăcere
apăsătoare.
Trecătorul ar putea fi singur într-o pădure
unde copacii ar fi fost uriaşi. Lumina
străbate cu un fior felinarele. Casele
orbite se-ntrevăd prin aburul albăstrui
şi băiatul înalţă ochii. Acea tăcere-îndepărtată
care-înţelege răsuflarea trecătorului a-nflorit
din lumina nepreväzută. Sînt copacii străvechi
ai băiatului. Şi lumina e farmecul de odinioară.

Şi-ncepe, în cercul străveziu, cîte unul
să treacă-n tăcere. Pe stradă niciunul
nu dezvăluie mihnirea care-i muşcă viaţa.
Cu pasul iute, fiecare parcă-i adîncit în mers
şi umbre mari se leagănă. Au chipul brăzdat
şi cearcăne îndurerate, dar nimeni nu se tînguie.
Noaptea întreagă, prin lumina-albăstruie
umblă ca-ntr-o pădure printre casele fără sfîrşit.

Peisaj 6

Aceasta-i ziua cînd negurile urcă din rîu
către frumosul oraş, în mijlocul lanurilor şi
dealurilor
şi-l învăluie fumuriu ca pe o amintire. Aburii
amestecă
toate verzurile, dar şi acum femeile în culori vii
se mai plimbă. Trec prin alba penumbră
şi zîmbesc : pe stradă se poate întîmpla orice.
Se poate întîmpla ca aerul să-mbete.

Dimineaţa
se deschide într-o întinsă tăcere
coborînd orice glas. Pînă şi cerşetorul
ce n-are oraş, nici cămin, o trage în piept
aşa cum soarbe un pahar de rachiu pe
nemîncate.
Merită să rabzi de foame ori să fii înşelat
de buzele prea moi, numai să poţi ieşi sub
asemenea cer
regăsind în suflarea sa amintirile mai uşoare.

Fiece stradă, fiece muche netedă de casă
în ceaţă, păstrează un fior de teamă străveche :
cine-l simte nu se poate încrede. Nu se poate
încrede
în acea liniştită beţie, alcătuită din lucrurile
vieţii-împlinite, descoperite în întîlnirea
unei case ori unui arbore, ori unui gînd
neaşteptat.
Chiar şi cavalerii vînjoşi ce trec
prin ceaţă în zori, vor mai vorbi de clipa-aceea.

Ori poate chiar băiatul fugit de-acasă,
se-ntoarce chiar în ziua-aceasta, cînd negura
urcă
deasupra rîului, şi dă uitării-întreaga viaţă,
mizeria şi foamea şi crezurile înşelate,
pentru-a se opri într-un calţ, sorbind dimineaţa.
Merită să te-ntorci, chiar de-ai fi altul.

Casa

Omul singur ascultă glasul calm
cu ochii-ntredeschişi parcă un suflu
ar fi adiat, şi-i mîngîie chipul, un suflu prieten
izvorînd, de necrezut, din timpul apus.

Omul singur ascultă glasul străvechi
pe care strămoşii săi, odinioară l-au auzit, clar
şi adînc, un glas care, precum verdele
din mlaştini şi culmi, se-ntunecă seara.

Omul singur ştie un glas de umbră
mîngîietor, ce răsună din susurul calm
al unui tainic izvor ; îl bea-încordat
cu ochii strînşi, şi nu pare să-l afle alături.

E glasul care cîndva l-a oprit pe tatăl
tatălui său, şi pe fiecare din sîngele mort.
Un glas de femeie care răsună tainic
în pragul casei, la căderea nopţii.

The night you slept

Şi noaptea-ţi seamănă,
îndepărtata noapte care plînge
tăcută-n, lăuntrul inimii adînci,
şi stele se perindă ostenite.
Un obraz atinge alt obraz —
un fior rece, cineva
se sbate, implorîndu-te, singur,
deşirămat în tine, în febra ta.

Noaptea suferă tînjind după zori
sărmana inimă ce murmură.
O chip ferecat, spaimă-ntunecată,
febră ce mihneşti stelele,
sînt unii ce la fel cu tine
aşteaptă zorile,
scrutîndu-ţi chipul în tăcere.
Întinsă eşti sub noapte
precum o zare-nchisă, moartă.
Sărmană inimă ce murmură ;
odinioară, tu erai zorile.

Oameni înstrăinaţi

Prea multă mare. Am văzut mare-îndeajuns.
Către seară, cînd apele se-ntind spălăcite
şi se pierd în nimic, uimit, prietenul le priveşte
ţintă
iar eu privesc ţintă către el şi nimeni nu scoate
o vorbă.
Noaptea sfîrşim retraşi în fundul unei circiumi
înconjuraţi de fum şi bem. Prietenul meu are
visele sale
(sînt oarecum monotone visele în preajma
vuietului mării)
în care apa-i doar oglinda între două insule
de coline, împestriţate cu flori sălbatice şi cu
izvoare.
Aşa îi e vinul. Îl poţi vedea, cu ochii în pahar,
înălţînd coline de verdeaţă peste întinsul mării
Colinele îmi sînt pe plac, şi-l las să vorbească de
mare
pentru că e o apă limpede, în care se văd şi
pietrele.

Eu văd numai coline şi-mi umplu cerul şi
pămîntul
cu dungile lor drepte de pe costişe, îndepărtate
ori apropiate
Dar ale mele-s sterpe, şi vărgate cu vii
trudnice pe un pămînt pîrjolit. Prietenul meu le
acceptă
şi vrea să le-mbrace cu flori şi fructe sălbatice
pentru ca, rizînd, să găsim fete mai goale decît
fructele.
Nu-i nevoie : visele mele, chiar cele mai aspre,
nu-s lipsite de zîmbet ...

Dacă mîine, devreme, o pornim la drum
către acele coline, vom putea întîlni dealungul
viilor
vreo fată necunoscută, pirguită de soare
şi, întrînd în vorbă cu dînsa, să mîncăm un
ciorchine.

Glasul

În fiecare zi tăcerea din odaia însingurată
se-nchide peste uşoara legănare a fiecărui gest,
asemeni aerului. În fiecare zi, fereastra scundă
se deschide, încremenită, către văzduhul ce
tace. Glasul
răguşit şi blînd nu se-ntoarce în răcoarea tăcerii.

Se deschide ca răsuflarea cuiva ce ar vrea să
vorbească,
în aerul încremenit, şi tace. În fiecare zi e
acelaş.
Şi glasu-l acelaş, şi nu rupe tăcerea,
răguşit, neschimbat deapururi în încremenita
amintire. Luminoasa fereastră însoţeşte
cu freamătul ei scurt pacea de odinioară.

Fiecare gest izbeşte în pacea de odinioară.
De-ar răsuna glasul, s-ar reîntoarce durerea.
S-ar întoarce şi gesturile-n aerul amorţit
şi vorbele, vorbele şoptite cu glas răguşit.
De-ar răsuna glasul, şi freamătul scurt
al tăcerii ce stăruie s-ar preface-n durere.

S-ar reîntoarce şi gesturile durerii zadarnice
percutînd lucrurile în vuietul vremii.
Însă glasul nu se-ntoarce, şi susurul depărtat
nu unduieşte amintirea. Prin lumina încremenită.
trece un freamăt rece. Tăcerea
deapururi tace răguşită, şoptită, în amintirea
de odinioară.

Steaua dimineţii

Omul stingher se scoală cînd marea e încă
întunecată
şi stelele mai şovăie. O boare uşoară şi caldă
se-naltă dinspre ţărm, acolo unde-l albia mării,
şi-i îndulceşte suflarea. Acesta-i ceasul în care
nimic
nu se poate-întîmpla. Pînă şi luleaua-între dinţi
atîrnă stinsă. Nocturnă e şoptita legănare-a
apei.
Omul stingher a şi aprins un foc mare de
ramuri
şi-l priveşte înroşind pămîntul. Iar marea
în curînd va fi cum e focul, vîlvătaie.

Nu-i lucru mai amar decît zorile unei zile
în care nimic nu se va întîmpla. Nu-i lucru mai
amar
decît zădărnicia. Ostenită atîrnă pe cer
o stea verzuie, surprinsă de zori,
zăreşte marea încă întunecată şi pata învăpăiată
la care omul, ca să facă ceva, se-încălzeşte ;
vede, şi cade-n somn printre munţii ceţoşi
unde vezi un aşternut de zăpadă. Încetineala
orei
e nemiloasă pentru cel ce n-aşteaptă nimic.

La ce bun soarele să răsară
şi lunga zi să-nceapă ? Mîine
se vor întoarce zorile călduţe cu lumina dialană
şi va fi ca şi ieri, nicicînd nu se va întîmpla
nimic.
Omul stingher ar vrea să doarmă numai.
Cînd şi cea din urmă stea se stinge pe cer,
omul îşi pregăteşte încet luleaua şi o aprinde.

În româneşte de
N. ARGINTESCU-AMZA

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor şef : Ştefan Bănulescu
Redactori şefi adjuncţi :
Cezar Baltag, Fănuş Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacţie :
Constantin Ţoiu

REDACŢIA :
Bucureşti, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54 ; 12 16 10

ADMINISTRAŢIA :
Şoseaua Kiseleff 10, tel. 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**